

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma: Postavení a působnost krajů v ČR

Zpracovala: Bc. Kateřina Kučinská DiS.

Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

**Studijní program: Právo a právní věda
Studijní obor: Právo**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma: Postavení a působnost krajů v ČR

Zpracovala: Bc. Kateřina Kučinská DiS.

Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc., Katedra veřejné správy

Plzeň 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postavení a působnost krajů v ČR“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2013

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce, JUDr. Tomáši Loudovi, CSc., za odborné vedení, rady a připomínky při zpracování této diplomové práce na téma „Postavení a působnost krajů v ČR“.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Vymezení tématu úvodní části	3
2.1 Úvod do správního práva	3
2.2 Veřejná správa	5
2.2.1 Organizace veřejné správy	6
2.2.2 Reformy veřejné správy	8
2.3 Územní samospráva	9
2.3.1 Ústavní zakotvení	10
2.3.2 Základní územně samosprávné celky	11
2.3.3 Územní členění státu	14
2.3.4 Historický vývoj krajské správy	22
3. Právní úprava územně samosprávných celků	25
4. Krajské zřízení v ČR	28
4.1 Postavení krajů v ČR	28
4.2 Působnost krajů v ČR	30
4.2.1 Samostatná působnost krajů	32
4.2.2 Přenesená působnost krajů	35
4.3 Vztahy obcí a krajů	36
5. Orgány kraje a jejich působnost	38
5.1 Zastupitelstvo	39
5.2 Rada	41
5.3 Orgány zastupitelstva a rady	42
5.4 Hejtman	43
5.5 Zvláštní orgány	45
5.6 Krajský úřad	45
6. Kontrola a dozor nad činností kraje	47
6.1 Kontrola výkonu samostatné a přenesené působnosti	48
6.2 Dozor nad výkonem samostatné a přenesené působnosti	49
7. Závěr	51
8. Resumé	54

9. Seznam literatury	56
10. Seznam příloh	58

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala „Postavení a působnost krajů v ČR“. Veřejná správa a její normotvorná pravomoc zasahuje do života každého z nás a to hned, jak se člověk narodí, tj. například vydáním rodného listu, přidělení rodného čísla, evidence v matrice, nabytí státního občanství atd. Každý z nás je při činnosti obcí a krajů ovlivňován výkonem veřejné správy. Tento výkon veřejné správy musí být v souladu se zákonem, který vymezuje působnost a pravomoc jednotlivých orgánů územně samosprávných celků. Má diplomová práce zpracovává postavení a působnost krajů v ČR. Hlavním cílem této práce je charakteristika krajských zřízení v rámci jejich postavení a působnosti. Dále může posloužit jako pomůcka veřejnosti, ale také například zaměstnancům obcí, zastupitelům, úředníkům, k pochopení postavení a působnosti krajů na našem území. Hlavně co se týká veřejnosti, může být tato práce cenným přínosem, neboť veřejnost krajský úřad většinou nenavštěvuje. Občané většinou vyhledávají instituce na nižší úrovni, tedy obecní úřady, zastupitelstva obcí atd. Znalosti občanů o krajích jsou velice zúžené, jejich znalosti končí konstatováním, že například v Ústí nad Labem je někde krajský úřad, že je tam nějaké zastupitelstvo, hejtman, ale vůbec netuší jaké poslání a postavení krajská zřízení mají. Co se týká úředníků, tak jejich znalosti jsou zúžené pouze na ty činnosti, které se jich bezprostředně dotýkají.

Veřejná správa je považována za základní prvek demokratického státního zřízení. Ve většině publikací je charakterizována jako správa veřejných věcí ve veřejném zájmu. Veřejnou správu dělíme na státní správu a samosprávu, jejíž součástí je i územní samospráva související se základním principem demokracie, tedy vládou lidu. V tomto případě se jedná o obecní úroveň. Obce a kraje (tj. územní samosprávné celky) jsou veřejnoprávní korporace, které vykonávají jak samosprávu, tak státní správu. Do jejich činnosti jsou zahrnuty různé vztahy, které mohou dopadat do výkonu samostatné nebo přenesené působnosti. Tyto vztahy dopadají na občany České republiky, neboť každý z nás je zároveň občanem některé z obcí a také některého z krajů.

Struktura diplomové práce je přizpůsobena tak, aby prakticky podala čtenáři přehled o daném tématu, aby pochopil jak veřejnou správu jako celek, tak konkrétně postavení a poslání krajů v České republice. Tato práce je rozdělena na pět základních částí. V první části jsou přiblíženy obecné teoretické pojmy a podstata veřejné správy. Jedná se o vymezení veřejné správy, včetně její organizace a reformy, dále územní samosprávy. Další částí je právní úprava územně samosprávných celků, kde se věnuji stěžejním právním předpisům

Stěžejní částí je kapitola, která se zabývá krajským zřízením v České republice, kde podrobněji charakterizují krajská zřízení, postavení a působnost a také se věnují vztahu obcí a krajů. Poslední podkapitola se zaměřuje stručně na dozor a kontrolu. Další část pod názvem orgány kraje a jejich působnost se zabývá charakteristikou jednotlivých orgánů a podstatou jejich činnosti.

Pro vypracování diplomové práce bude využito českých bibliografických a internetových zdrojů, dále také příslušné české legislativy, která se týká daného tématu.

2. Vymezení tématu úvodní části

První část této diplomové práce je věnována především pojmům právně teoretickým, které byly vybrány k rozboru s ohledem na jejich vztah k územním samosprávným celkům. V rámci uvedení do problematiky územně samosprávných celků považuji za vhodné a účelné nejdříve blíže vymezit jednotlivé oblasti, se kterými budu dále pracovat. Jde zejména o výklad podstaty veřejné správy, státní správy, samosprávy a územní samosprávy a to z toho důvodu, že orgány krajů i obcí jsou v jednotlivých situacích jejími vykonavateli.

První kapitola se zabývá předmětem správního práva a jaký okruh vztahů jeho normy upravují. Dále věnuji pozornost výkladu pojmu veřejná správa, včetně její organizace a také stručnému přehledu reformy veřejné správy. Další část charakterizuje samotnou územní samosprávu, její ústavní zakotvení, je zde i zmínka o obcích, včetně stručného popisu jejich orgánů. Územní členění státu poukazuje, jak je naše republika členěna. Zde je odkázáno na přílohy, kde pomocí map ČR je vyobrazeno dané členění. Poslední podkapitolou je stručný vývoj krajské správy od roku 1948, který je ukončen vznikem vyšších územně správních celků. Vznik krajů je také uveden v kapitole 2.2.2 „Reformy veřejné správy“.

2.1 Úvod do správního práva

Správní právo je odvětví veřejného práva a je zásadně právem psaným. „Představuje soubor právních norem vztahujících se na veřejnou správu, pokud jde o její organizaci a činnost, včetně vztahů vznikajících při jejím výkonu mezi nositeli veřejné správy na jedné straně a fyzickými nebo právníckými osobami na straně druhé.“¹ Jedná se o činnost vykonavatelů veřejné správy ve formě administrativně právních vztahů. Charakteristickými znaky pro správní právo jsou:

- 1) upravuje vztahy mezi nerovnými subjekty,
- 2) chrání veřejný zájem,
- 3) umožňuje správní donucení,
- 4) obsah jeho realizace je určován úřední mocí.

¹ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 15

Rozeznáváme správní právo hmotné, jehož normy upravují činnost správních orgánů. Dále rozlišujeme správní právo procesní, které upravuje vztahy vznikající při vydávání aktu aplikace práva, jedná se o normy upravující postup orgánů veřejné správy. Dále rozdělujeme správní právo na obecné a zvláštní. V obecné části se stanovují zásady, vymezují pojmy a instituty pro oblast správního práva a veřejné správy. Zvláštní část upravuje zásahy státní moci do různých specifických státem regulovaných oblastí, to je například právo finanční, právo živnostního prostředí, právo stavební atd.

Co se týká právní úpravy správního práva, tak hlavním právním předpisem je zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád, který se stal účinný 1. ledna 2006. Prostřednictvím tohoto právního předpisu probíhá obecné správní řízení, dále se jím upravuje postup správních orgánů při aplikaci norem správního práva hmotného, jde tedy o rozhodování jak na všech úsecích státní správy, tak v oblasti samosprávy. „Správní řízení je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá.“²

Mezi nejdůležitější právní předpisy v oblasti správního práva dále patří:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen Ústava ČR), v platném znění,
- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, v platném znění,
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění,
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění,
- Zákon č. 150/2002 Sb., Soudní řád správní, v platném znění,
- Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, v platném znění,
- Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, v platném znění,
- Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, v platném znění,
- Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, v platném znění,
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění,
- Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole³, v platném znění,
- Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, v platném znění,

² Citace: Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád, § 9

³ S účinností od 1.1.2014 nahrazen zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)

- Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, v platném znění,
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění,
- Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, v platném znění.

2.2 Veřejná správa

Pojem "správa" není spojován jen s oblastí právní, ale jedná se pojem, který se vyskytuje v obecném jazyce a má široký rozsah. Obecně lze tento pojem vymezit jako obstarávání nebo řízení záležitostí. Dále bývají za veřejnou správu označovány také správní orgány, které ji vykonávají, tedy především správní úřady.

Správu dělíme na veřejnou a soukromou. Soukromá správa je vykonávána v soukromém zájmu a je spojena s hospodářskou aktivitou fyzických a právnických osob. „Veřejnou správou se ve společnosti zorganizované ve stát velmi obecně řečeno rozumí správa veřejných záležitostí, realizovaná jako projev výkonné moci ve státě.“⁴ Jedná se o správní činnost (např. vydávání správních aktů), která je spojena s poskytováním veřejných služeb, řízením veřejných záležitostí a zajišťováním záležitostí ve veřejném zájmu.

Nositelé mohou státní moc uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 3 LZPS). Jde o činnost, která je vázána právem i ústavními zásadami - "Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech a způsoby, které stanoví zákon".⁵

Veřejnou správu můžeme členit ve smyslu tzv. formálního pojetí – jedná se o instituce, které mají působnost a pravomoc řešit veřejné věci, tedy vykonávají veřejnou správu a označují se jako správní úřady a tzv. materiálního pojetí - kde se jedná o druh činnosti státních nebo jiných veřejných institucí, která není činností ani soudní ani zákonodárnou. Veřejnou správu dále můžeme rozdělit na státní správu a samosprávu, více o tomto rozdělení v kapitole 2.2.1 „Organizace veřejné správy“.

Základem veřejné správy je podíl na realizaci veřejné moci. Veřejná správa plní několik funkcí, mezi které patří:

- a) funkce mocenská, kde veřejná správa svou moc ve státě realizuje prostřednictvím právního řádu a působením státního zřízení,

⁴ Citace: Karel Schelle a kolektiv, Základy veřejného práva, 1993, nakladatelství Doplněk, str. 83

⁵ Citace: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 2 odst. 3

- b) funkce ochranná, která představuje povinnost zajišťovat a organizovat vnitřní a vnější bezpečnost a pořádek státu,
- c) veřejná správa organizuje jak záležitosti státní, tak záležitosti institucí a občanů, toto představuje funkci organizační,
- d) dále se jedná o funkci regulační, zde se jedná o systém řízení společnosti, založený na politickém pluralismu, solidaritě a toleranci,
- e) poslední funkcí veřejné správy je služba veřejnosti, jde o činnost, která je poskytována ve veřejném zájmu.⁶

2.2.1 Organizace veřejné správy

„Pod pojmem organizace veřejné správy se rozumí organizační struktura subjektů veřejné správy jako představitelů a nositelů veřejné moci ve veřejně správě.“⁷ Organizace veřejné správy je upravena různými abstraktními i konkrétními akty. Nejdůležitější jsou pravidla stanovená v ústavních zákonech a zákonech. Jejich obsahem je především zřízení správních úřadů, působnost a pravomoc vykonavatelů státní správy.

Mezi subjekty veřejné správy řadíme především stát, dále pak veřejnoprávní korporace, a to územní (tj. obec, kraj), osobní (např. advokátní komora, lékařská komora), věcné (tj. dobrovolný svazek obcí), veřejné ústavy (tj. školy, nemocnice) a podniky (např. Povodí Ohře, Lesy ČR), fyzické a právnické osoby (např. zdravotní pojišťovny, obecně prospěšné společnosti). Výše uvedené subjekty realizují svoje postavení ve veřejně správě navenek prostřednictvím svých orgánů, tzv. správních orgánů. Každý správní orgán je vybaven určitou působností a pravomocí a má vlastní organizační strukturu. „Působností správního orgánu se označuje předmět, obsah a rozsah jeho činnosti, tj. okruh otázek, které daný správní orgán projednává, rozhoduje a realizuje a za jejichž řešení odpovídá. Pravomocí správního orgánu se potom rozumí souhrn oprávnění, jimiž je správní orgán vybaven, a právních povinností, jež jsou správnímu orgánu uloženy, tj. rozsah práv a povinností, které správní orgán pro potřeby plnění úkolů a řešení otázek má.“⁸

Organizaci veřejné správy představují orgány státní správy, veřejnoprávní korporace a jejich orgány. Veřejnoprávní korporace je založena na základě zákona, je subjektem veřejné

⁶ Čerpáno: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C5%99ejn%C3%A1_spr%C3%A1va

⁷ Citace: Karel Schelle a kolektiv, Základy veřejného práva, 1993, nakladatelství Doplněk, str. 101

⁸ Citace: Karel Schelle a kolektiv, Základy veřejného práva, 1993, nakladatelství Doplněk, str. 101

správy a je oprávněna k zabezpečování výkonu veřejné správy. Jedná se o právnickou osobu, která v právních vztazích vystupuje jako samostatný subjekt, může uzavírat smlouvy, vlastnit majetek apod.

Jak již bylo zmíněno, veřejnou správu můžeme rozdělit na státní správu, samosprávu a ostatní veřejnou správu. Státní správa je činnost státu, vykonávající veřejnou správu buď přímo svými orgány a úřady nebo nepřímo prostřednictvím jiných osob, na které stát výkon státní správy v určitém rozsahu přenesl. Mezi nepřímé vykonavatele veřejné správy patří právní subjekty, na které byl zákonem delegován výkon státní správy. Delegací se rozumí propůjčení nebo přenesení výkonu státní správy. Případem delegace výkonu státní správy na jiný subjekt veřejné správy je přenesená působnost vykonávaná orgány obcí a krajů jako územních samosprávných celků. Co se týká propůjčení výkonu státní správy, tak ta se realizuje autorizací nebo koncesí. Jedná se zde například o autorizované technické kontroly stavu motorových vozidel, činnosti autorizovaných architektů, techniků, úřední úkony lékařů.

Státní správu vykonává přímo vláda, ministerstva, jiné ústřední správní úřady s celostátní působností řízené vládou (např. Český statistický úřad, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže), dále jiné správní úřady s celostátní působností podřízené některému ministerstvu (např. Česká obchodní inspekce), územní odborné úřady (např. úřady práce, finanční úřady, katastrální úřady), hlava státu, dále také státní úřady, které stojí mimo hierarchickou soustavu státní správy řízené vládou (např. Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání, Úřad pro ochranu osobních údajů) a veřejné ozbrojené a neozbrojené sbory.

Dále se rozlišuje státní správa specializovaná a všeobecná. Do specializované státní správy můžeme zařadit například finanční úřad. Všeobecnou státní správu v přenesené působnosti vykonávají například územní samosprávné celky, příkladem je krajský úřad. U obcí a krajů je velmi důležité, zda se v daném případě jedná o nepřímý výkon státní správy (ten vykonávají na základě tzv. "přenesené" působnosti) nebo o výkon samosprávy (ta je vykonávána v režimu "samostatné" působnosti). O samostatné a přenesené působnosti bude podrobnější zmínka v dalších částech této diplomové práce.

„Samospráva je právo uspořádat a řídit část veřejných záležitostí ve vlastním zájmu a ve vlastní odpovědnosti. Své úkoly plní samospráva vlastními silami a prostředky.“⁹ Jde o výkon veřejné správy samosprávnými veřejnoprávními korporacemi. Právní základ samosprávy je

⁹ Citace: Eva Horzinková, Vladimír Novotný, Základy organizace veřejné správy v ČR, 2008, nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., str. 13

zakotven v Ústavě ČR, v hlavě I, čl. 8 a v hlavě VII, dále podrobněji zejména v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích a v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích.

2.2.2 Reformy veřejné správy

V souvislosti s politicky–společenskými změnami došlo po listopadu 1989 k reformě veřejné správy. Ke změnám patří hlavně přeměna z totalitního na demokratický stát, ale také v souladu s principy a zásadami demokratického právního státu uskutečnit změnu veřejné správy. Na základě ústavního zákona č. 294/1990 Sb.,¹⁰ došlo ke zrušení místních, okresních i krajských národních výborů. Tímto zákonem bylo ústavně zakotveno právo obcí na samosprávu a základní územní jednotkou se stala obec. Národní výbory na krajské úrovni byly zrušeny, na okresní úrovni byly nahrazeny okresními úřady. Dalším důležitým zákonem byl zákon č. 425/1990 Sb.¹¹, kterým byly zřízeny okresní úřady, jejichž hlavním úkolem byl výkon státní správy v jejich územních obvodech.

Obecní zřízení bylo upraveno samostatným zákonem č. 367/1990 Sb.,¹² který také rozlišil výkon samostatné působnosti od přenesené působnosti. Z organizačního hlediska nahradila tříступňová územní správa dvouступňovou, tedy národní výbory nahradily obce, druhý stupeň tvořily okresní úřady, které vykonávaly státní správu. Po vzniku samostatné České republiky byla započata reforma územní správy spolu se změnami funkce veřejné správy. Nejdůležitějším opatřením byla dekoncentrace a decentralizace výkonu veřejné správy dle zákona č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze. Zákon č. 347/1997 Sb.¹³ dal vzniknout vyšším územně samosprávným celkům, konkrétně s účinností tohoto zákona od 1. ledna 2000 zavádí 14 krajů. Samotné kraje byly konkretizovány zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích. V souvislosti s tímto zákonem došlo i k přijetí nového zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, zákona č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze a zákona č. 147/2000 Sb. o okresních úřadech. Zřízením vyšších územních samosprávných celků byla ukončena první etapa územní reformy.

¹⁰ Ústavní zákon č. 294/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava ČSR

¹¹ Zákon České národní rady o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících

¹² Zákon č. 367/1990 Sb., o obcích

¹³ Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

Druhá fáze reformy započala 31. prosince 2002, kdy okresní úřady ukončily svoji činnost a veřejná správa začala plnit své úkoly na dvou úrovních správy (obce a kraje). Konkretizováno to bylo zákonem o okresních úřadech (zákon č. 147/2000 Sb.), který stanovil v ustanovení § 44 svou platnost do konce kalendářního roku, ve kterém uplynou dvě léta od konání prvních voleb do zastupitelstev. Dále charakterizoval okresní úřady jako správní úřady, které vykonávají státní správu ve svých správních obvodech, tedy okresech. Stávající okresy byly ustanoveny zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Tento zákon zavádí pojem okres jako označení obvodu působnosti okresního úřadu, vymezený katastry obcí. Okresní úřady byly zrušeny na základě zákona č. 320/2002 Sb., s účinností od 1.1. 2003. Kraje ovšem nepřevzali kompletní agendu okresních úřadů, proto musela být vymezena působnost jak obcí, tak krajů. To bylo obsaženo v novém zákoně o obcích, v zákoně o krajích a jejich novelách. Dále byla vytvořena nová „soustava obcí“. První kategorii - obce s běžným obecním úřadem a druhou kategorií - obce s pověřeným obecním úřadem doplnila kategorie třetí, tedy obce s rozšířenou působností. Tato třetí kategorie obcí spolu s krajem převzaly kompetence okresních úřadů.

2.3 Územní samospráva

Územně samosprávnými celky jsou územní společenství občanů, které mají právo na samosprávu. Takto definuje samosprávné celky Ústava ČR. Prostřednictvím územní samosprávy dostávají občané možnost se podílet na správě vlastních záležitostí.

Základními územními samosprávnými celky jsou obce a vyššími územními samosprávnými celky jsou kraje. Každá část území České republiky patří do některé obce, tedy pokud zákon nestanoví jinak. Kraje a obce mají charakter veřejnoprávních korporací, které mají vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Co se týká vztahu obcí a krajů¹⁴, tak obce jako základní jednotky územní samosprávy nemají vůči krajům, vyšším územně samosprávným celkům, vztah podřízenosti. V rámci územní samosprávy mají obce obecnou působnost, což znamená, že patří-li něco do působnosti územní samosprávy, ale není výslovně dáno, že jde o působnost kraje, jde vždy o působnost obce.

Územní samospráva je v současné době obsažena v Ústavě ČR, podrobněji je tomu věnována následující kapitola, dále v Listině základních práv a svobod (čl. 17 odst. 5, čl. 18,

¹⁴ Více v kapitole 4.3 „Vztahy obcí a krajů“

čl. 36) a v ústavním zákoně č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Územně samosprávné celky mají určité společné znaky, kterými jsou zejména územní základ, osobní základ a právo na samosprávu. Pod pojmem obec se rozumí jak základní územně samosprávná jednotka, tak i společenství osob na určitém území. Kraje mají též dva významy, za prvé se jedná o vyšší územně samosprávné celky, Česká republika má 14 krajů, za druhé se jedná o jednotky územního členění státu zřízené zákonem o územním členění státu z roku 1960 (7 krajů). Kraje i obce v rámci svého území vykonávají svou působnost, tedy realizují jak svoji samosprávu, tak i přenesenou působnost. Každá část území našeho státu je součástí některé obce, výjimku tvoří tzv. vojenské újezdy. Právní úprava je obsažena v zákoně č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Jedná se o vymezená území státu, která slouží k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil.

Osobní znak územně samosprávných celků je vymezen jako „územní společenství občanů, která mají právo na samosprávu“¹⁵. Občanem obce a kraje je fyzická osoba, která je státním občanem České republiky a je hlášena k trvalému pobytu v některé obci nebo na území vojenského újezdu v obvodu některého z krajů. Základem každé obce a kraje jsou osoby, které mají určitý vztah k jejich území.

Právní subjektivita je spojována s plněním veřejnoprávních úkolů, a to nejen realizací pravomoci, jako je například vydáváním správních aktů, ale také pomocí prostředků soukromého práva. Článek 101 odst. 3 Ústavy ČR popisuje územní samosprávné celky jako veřejnoprávní korporace, které mohou mít vlastní majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu. Z toho jasně vyplývá, že obce a kraje jsou právnické osoby a mají tedy právní subjektivitu, což znamená, že vystupují v právních vztazích svým jménem a nesou odpovědnost z těchto vztahů.

2.3.1 Ústavní zakotvení

Právní základ územní samosprávy vymezuje Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Významným ustanovením je článek 8, který udává, že se zaručuje samospráva územních samosprávných celků. To znamená, že územní

¹⁵ Citace: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 100

samospráva je trvalou součástí českého státního zřízení. Ústavněprávní úprava územní samosprávy je zakotvena v hlavně sedmé Ústavě ČR, v čl. 99 až čl. 105. Pojmem samospráva rozumíme samostatné spravování záležitostí, které se dotýkají občanů na daném území. V článku 100, prvního odstavce jsou územní samosprávné celky územními společenstvími občanů, které mají právo na samosprávu. Územní společenství občanů můžeme vymezit na jedné straně jako oblast zemského povrchu a na straně druhé jako množství lidí, kteří žijí na daném území. Ústava dále stanoví, že územně samosprávné celky mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.

Základními územně samosprávnými celky jsou obce. Obec je společensky i místně nejbližším seskupením lidí, kteří mají zájem na úpravě záležitostí, které přesahují soukromý zájem jednotlivce. Každá obec je součástí vyššího územního samosprávného celku, tedy kraje. Z toho vyplývá, že každá část našeho území přísluší do některé obce, tedy pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Vyšším článkem soustavy jsou tedy kraje, které upravují záležitosti přesahující možnosti jedné obce. Článek 100 odst. 3 a čl. 101 odst. 4 Ústavy ČR zakládá pro samosprávné celky určité garance. Jedná se zde o to, že jen ústavním zákonem lze vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek. Dále se jedná o skutečnost, že stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona a jen způsobem stanoveným zákonem. Obce i kraje jsou samostatně spravovány zastupitelstvem, to nalezneme v čl. 101 odst. 2 a odst. 3. Ústavy ČR. Působnost zastupitelstev je stanovena v čl. 104 Ústavy ČR. Podle čl. 104 odst. 2 Ústavy ČR rozhoduje zastupitelstvo obce ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku. Z toho vyplývá, že vyšší samosprávné celky potřebují pro svoji působnost zmocnění, samosprávná působnost spadá pod působnost obce. Dále bych sem zařadila i čl. 1 a 2 Ústavy ČR, které mají také význam pro tuto oblast. Tyto články stanoví základní pravidla pro výkon státní moci. Přehled ustanovení týkající se územní samosprávy v rámci Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod obsahuje příloha č. 1 a příloha č. 2.

2.3.2 Základní územně samosprávné celky

Tato kapitola má za úkol stručně a obecně charakterizovat obce. Každá obec je součástí některého z krajů, proto je zapotřebí se základními územně samosprávnými celky zabírat, alespoň v rámci této kapitole.

Základní právní úprava obcí je obsažena v Ústavě ČR a v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích. Zvláštní právní úpravu vůči zákonu o obcích tvoří zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Obec je základní územně samosprávný celek, který je veřejnoprávní korporací a má právní subjektivitu. Každá obec je součástí vyššího územně samosprávného celku – kraje, dále tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Každý z nás je součástí některé z obcí, tedy tvoříme osobní základ jak obce, tak i kraje. Jednotlivé obce se od sebe rozlišují svou velikostí, počtem obyvatel, ekonomickým i ekologickým bohatstvím. Platí zde zásada jednotné úpravy obcí, která vyjadřuje vzájemnou rovnoprávnost obcí. Co se týká právních norem, které obsahují vnitřní organizace a samostatnou působnost, tak jsou jednotné pro všechny obce.

Obec je základním typem jednotky územní samosprávy. V České republice rozlišujeme čtyři druhy obcí:

- a) městys,
- b) města,
- c) statutární města,
- d) hlavní město Praha.

Některé obce mohou být prohlášeny za městys, město nebo statutární město. Obec je městysem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Město můžeme definovat jako obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Statutární města jsou zvláštní skupinou měst, která si dle obecně závazné vyhlášky, nebo-li statutu města, organizují svoji správu. Statutární města jsou upravena v zákoně o obcích, v § 4 najdeme jejich seznam. Ve statutu daného statutárního města může být uvedeno její členění na samosprávné části, nazývané jako městské obvody či městské části. Mapa, která je v příloze č. 3, znázorňuje statutární města v ČR. Území statutárních měst se mohou členit na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy. Hlavní město Praha má speciální právní úpravu vzhledem k počtu obyvatel a k velikosti.

Obce se dále liší dle rozsahu výkonu státní správy na tři kategorie, jejíž podstatou je stanovení okruhu činností, které obce ve svém správním obvodu vykonávají v rámci přenesené působnosti. Tímto dělením však mezi obcemi nevzniká vztah nadřízenosti a podřízenosti.

Obce se v rámci přenesené působnosti člení na:

- 1) obce s „běžným“ obecním úřadem (obec I. typu) – nejmenší základní územní jednotka, jedná se o více vesnic, jsou řízeny obecním úřadem v čele se starostou, vykonávají státní správu v základním rozsahu,
- 2) obce s pověřeným obecním úřadem (obec II. typu) – vykonávají státní správu v širším rozsahu a ve větším správním obvodu než je území jedné obce,
- 3) obecní úřad obce s rozšířenou působností (obec III. typu) – většinou se skládá z několika správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, mají více pravomocí. Vznikly po zrušení okresních úřadů a převzaly některé z pravomocí.

Jsou upraveny zákonem č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a o stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů. Správní obvod je upraven vyhláškou č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o obcích charakterizuje orgány obcí, dále upravuje pravomoc, působnost a jednání obce. Mezi orgány obce se řadí zastupitelstvo obce, která má základ v čl. 101 Ústavě ČR, rada obce, starosta, obecní úřad, zvláštní orgány obce a orgány zastupitelstva a rady obce (výbory a komise). Zastupitelstvo je přímo voleno občany obce a jedná se o kolegiální orgán. Počet členů zastupitelstva je závislý na velikosti územního obvodu a počtu obyvatel obce. Zastupitelstvo rozhoduje v samostatné působnosti, v přenesené působnosti vydává nařízení, pokud není zřízena rada obce. Rada je také kolegiální orgán a je volena zastupitelstvem. Rada obce je složena ze starosty, jeho zástupce nebo zástupců a z dalších členů, kteří jsou voleni zastupitelstvem z řad jeho členů. Je výkonným orgánem a při výkonu samostatné působnosti odpovídá zastupitelstvu. Tento orgán obce není vždy obligatorním orgánem na rozdíl od zastupitelstva. Hlavním úkolem rady obce je zabezpečování plnění usnesení zastupitelstva a připravuje podklady pro jeho jednání, dále vydává nařízení v přenesené působnosti. Individuálním orgánem obce je starosta, který reprezentuje obec navenek, je volen zastupitelstvem a stojí v čele obecního úřadu. Starostovi obce přísluší i pravomoc rady, pokud

v obci nebyla zvolena (pokud zastupitelstvo má méně než 15 členů, rada obce se nevolí). Zástupcem starosty je místostarosta či místostarostové. Dalším orgánem obce je obecní úřad, v jehož čele stojí starosta, další členové jsou místostarosta, tajemník a zaměstnanci úřadu. Obecní úřad vykonává jak samostatnou tak přenesenou působnost. Pokud stanoví rada, může se obecní úřad dělit na odbory a oddělení. V důsledku reformy veřejné správy vznikly tři typy obecních úřadů, které jsou uvedeny a popsány v další kapitole této práce¹⁶.

2.3.3 Územní členění státu

Reformu veřejné správy¹⁷ zahájila Česká republika v roce 1989, kdy došlo ke zrušení národních výborů. V roce 1990 vznikly nařízením vlády č. 475/1990 Sb. pověřené obecní úřady. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 349/2000 Sb., byly upraveny jejich obvody. Zásadní změny proběhly v roce 2001, kdy vznikly krajské samosprávy a v roce 2003 byly zrušeny okresní úřady a vznikly správní obvody s rozšířenou působností dle zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s rozšířenou působností. Nyní tyto správní obvody upravuje vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Na základě ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků zahájilo dne 1.1.2001 činnost 14 krajů, které byly poskládány ze stávajících okresů, které jako územní jednotky nebyly zrušeny a jsou nadále spolu s obcemi základem územního členění státu, a to na základě zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu včetně vymezení jednotlivých území okresů. Jejich územní obvody vymezuje vyhláška 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy. Příloha č. 4 názorně tyto kraje a okresy zobrazuje na mapě ČR a příloha č. 5 obsahuje přehled vyšších územně samosprávných celků, včetně jejich sídel a vymezených okresů.

Česká republika se dělí na kraje, které se dále dělí na okresy. Celkem je v České republice 76 okresů. Okresy se člení na obce a vojenské újezdy. Okresní úřady přestaly fungovat od roku 2003, využívají se jako statistické jednotky. Existují však instituce jako jsou například okresní soudy, okresní státní zastupitelství, okresní správy sociálního

¹⁶ Více uvádí kapitola 2.3.3 Územní členění státu

¹⁷ Více uvádí kapitola 2.2.2 Reformy veřejné správy

zabezpečení atd., které mají své okresní správy. Krajské úřady a z části obecní úřady obcí s rozšířenou působností převzaly kompetence od okresních úřadů.

Každá obec i vojenský újezd mají svá území vymezeny hranicemi jednoho nebo více katastrálních území. Samostatnou územní jednotku tvoří hlavní město Prahy, které se dělí do deseti obvodů (Praha 1 – 10)¹⁸. Na základě zákona o územním členění státu se vytvářejí následující kraje, včetně jednotlivých okresů, zde odkazují na přílohu č. 6, která tyto kraje znázorňuje:

- 1) Kraj Středočeský (sídlo v Praze, 12 okresů),
- 2) Kraj Jihočeský (sídlo Českých Budějovicích, 8 okresů),
- 3) Kraj Západočeský (sídlo v Plzni, 10 okresů),
- 4) Kraj Severočeský (sídlo v Ústí nad Labem, 10 okresů),
- 5) Kraj Východočeský (sídlo v Hradci Králové, 11 okresů),
- 6) Kraj Jihomoravský (sídlo v Brně, 14 okresů),
- 7) Kraj Severomoravský (sídlo v Ostravě, 11 okresů).

Taxativní výčet území okresů a území obvodů hlavního města upravuje vyhláška č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy. Přijetím ústavního zákona č. 347/1997 Sb., respektive i zákona č. 129/2000 Sb., o krajích vzniklo dvojí krajské uspořádání. Tedy územní členění státu na kraje podle zákona č. 36/1960 Sb. o územním členění státu a na členění státu na správní obvody krajů vytvořených podle zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Nyní bych krátce charakterizovala v rámci administračního členění jednotlivé kraje¹⁹. Jako první kraj jsem si vybrala Ústecký kraj, který mi je nejbližší, neboť tam od narození žiji, konkrétně v okrese Louny.

¹⁸ Názvy těchto obvodů jsou vymezeny ve vyhlášce č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy.

¹⁹ Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/kraje>

Ústecký kraj leží na severozápadě Čech a sousedí se čtyřmi dalšími kraji, Karlovarským, Plzeňským, Středočeským a Libereckým krajem. Území je vymezeno sedmi okresy – Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Most, Chomutov, Louny a Litoměřice. Krajským městem je Ústí nad Labem. Mezi největší obce se řadí již zmíněné Ústí nad Labem, Most, Teplice, Děčín, Chomutov. Tento kraj se rozprostírá na rozloze 5 335 km² s celkovým počtem obyvatel 828 026. Má celkem 30 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem a 16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Liberecký kraj je druhým nejmenším krajem Česka a leží na severu Čech. V roce 1960 byl tento kraj zrušen a nahrazen krajem Východočeským a Severočeským. Znovu byl vytvořen jako vyšší územní samosprávný celek až v roce 2000. Sousedí s třemi kraji, kromě Ústeckého, je to kraj Středočeský a Královéhradecký. Kraj se administrativně dělí na čtyři okresy, kterými jsou Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou a Semily, dále má celkem 215 obcí. Správních obvodů obcí s rozšířenou působností čítá 10 a dále 21 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Krajským i okresním městem je Liberec. Tento kraj má rozlohu 3 163 km² a má celkem 438 600 obyvatel.

Nejzápadnějším krajem Čech je **Karlovarský kraj**. Sousedí s Ústeckým krajem a Plzeňským. Jako vyšší územní samosprávný celek byl vytvořen, stejně jako Liberecký kraj, v roce 2000. Kraj má tři okresy, největším je okres Karlovy Vary a nejmenším je Sokolov. Tento kraj má rozlohu 3 314 km² a je třetí nejmenším krajem po Libereckém kraji a Praze. To se týká i počtu

obyvatel 303 165. Má 7 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 14 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Sídlem kraje jsou Karlovy Vary.

Plzeňský kraj sousedí celkem se čtyřmi kraji Ústeckým, Karlovarským, Středočeským a Jihočeským. Leží na jihozápadě Čech a je rozdělen na 7 okresů (Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany, Tachov) s 5 okresními městy. Tři okresy mají sídlo v krajském městě Plzni. Tento kraj je svou rozlohou 7 561 km² třetím největším krajem, ale počtem 571 709 obyvatel je až na devátém místě. Kraj má 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem.

Jihočeský kraj leží na jihu Čech, malá část již zasahuje na Moravu. Do 30. května 2001 byl krajem Budějovickým. Na severu sousedí se Středočeským krajem, na západě s Plzeňským, na severovýchodě s krajem Vysočina a na východě s Jihomoravským krajem. Krajským městem jsou České Budějovice, které patří mezi největší města, spolu s Tábořem, Pískem, Strakonice. V kraji žije 636 138 obyvatel na rozloze 10 056 km². Jihočeský kraj je územně vymezen sedmi okresy, jsou jimi České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor. Dále se pak člení na 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem.

Další územně správní jednotkou je **Středočeský kraj**, který nemá své sídlo na vlastním území, ale je jím hlavní město Praha. Tento kraj leží uprostřed Čech a hraničí celkem

s devíti kraji (Liberecký, Ústecký, Karlovarský, Plzeňský, Jihočeský, Vysočina, Pardubický, Královéhradecký), včetně hlavního města Prahy, které leží uprostřed Středočeského kraje. Území kraje je členěno na 12 okresů: Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram a Rakovník. Hlavní město Praha je sídlem dvou z okresů. Středočeský kraj je členěn na 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a na 55 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Kraj zabírá plochu o rozloze 11 014 km² s celkovým počtem obyvatel 1 279 345.

Praha je hlavním městem a současně největším městem České republiky. Její specifické postavení obce i kraje je samostatně upraveno v zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Zákon o obcích, ani zákon o krajích se na ní nevztahuje. Leží uvnitř středočeského kraje na řece Vltavě. Má 1 241 664 obyvatel a katastrální výměru 496 km². Je složena s 10 městských obvodů (Praha 1 – Praha 10) a 57 městských částí.

Královéhradecký kraj leží na severovýchodě Čech a sousedí se třemi kraji, Libereckým, Středočeským a krajem Pardubickým. Rozkládá se na 4 578 km² s počtem 553 856 obyvatel. K největším městům patří Hradec Králové, který je krajským městem, dále Trutnov a Náchod. Jeho území se člení na pět okresů (Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov), dále pak na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem.

S rozlohou 4 519 km² leží **Pardubický kraj** na východě Čech. Jeho území je vymezeno okresy Pardubice, Chrudim, Ústí nad Orlicí a Svitavy s celkovým počtem obyvatel 516 411. Sousedí s pěti kraji, Královéhradeckým, Středočeským, Vysočina, Jihomoravským a krajem Olomouckým. Krajským, statutárním a zároveň největším městem jsou Pardubice, dále pak Chrudim, Svitavy, Česká Třebová. V Pardubickém kraji je 451 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem.

Kraj Vysočina s počtem obyvatel 511 937 má společné hranice se čtyřmi kraji (Pardubický, Středočeský, Jihočeský, Jihomoravský). Leží na pomezí Čech a Moravy s rozlohou 6 795 km². Jeho krajským městem je Jihlava. Administrativně se člení na 5 okresů (Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár na Sázavou), dále má 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným úřadem.

Jihomoravský kraj leží na jižní a části střední Moravě a sousedí s pěti kraji (Jihočeským, Vysočina, Pardubickým, Olomouckým a Zlínským krajem). V kraji se nachází 673 obcí, z toho 21 obcí s rozšířenou působností, 34 obcí s pověřeným úřadem a 48 obcí, které mají status města. Sídlem je Brno, které je druhým největším městem České republiky. Tento kraj má 7 okresů, a to Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo. Kraj leží na území o rozloze 7 196,5 km² a celkovým počtem obyvatel 1 166 313.

Území **Zlínského kraje** se člení na 4 okresy: Zlín, Vsetín, Kroměříž a Uherské Hradiště. Leží na území Moravy o rozloze 3 964 km². Hraničí s Jihomoravským, Olomouckým a Moravskoslezským krajem. Administrativně se člení na 13 obcí s rozšířenou působností, 25 obcí s pověřeným úřadem, 30 obcí má statut města. Sídlem tohoto kraje je město Zlín, které má nejvíce obyvatel. Dále je to například Kroměříž a Vsetín. Celkový počet obyvatel je 589 030.

Území **Olomouckého kraje** je členěno na 5 okresů Olomouc, Přerov, Prostějov, Šumperk a Jeseník. Dále se toto území administrativně člení na správní obvody, na 13 obcí s rozšířenou působností a na 20 obcí s pověřeným obecním úřadem. Celkem je v kraji 399 obcí, statut města má 30 obcí. Krajským a zároveň statutárním městem je Olomouc. Sousedí s čtyřmi kraji: Moravskoslezským, Zlínským, Jihomoravským a krajem Pardubickým. Tento kraj leží na území Moravy i Slezska, který má rozlohu 5 267 km² a 638 638 obyvatel.

Moravskoslezský kraj leží jak na území Moravy, tak Slezska. Jeho území zabírá 5 427 km² s celkovým počtem obyvatel 1 230 613 (třetí nevyšší počet obyvatel z krajů ČR). Hranice má společné se Zlínským krajem a krajem Olomouckým. Kraj je vymezen územím okresů Bruntál, Jičín, Opava, Frýdek-Místek, Ostrava-město a Karviná. Od 1.3.2003 se dále dělí na 22 správní obvody obcí s rozšířenou působností a dále na 30 obcí s pověřeným obecním úřadem. V Moravskoslezském kraji je krajským a také statutárním městem Ostrava. V kraji se nachází 300 obcí.

V rámci této podkapitoly bych se zaměřila na ještě jedno administrativní členění. Jedná se o územní členění na územní jednotky NUTS, vytvořené v roce 1988 pro statistické účely Eurostatu nebo-li Evropský statistický úřad. Každý členský stát je rozdělen do tří úrovní NUTS I – NUTS III. Územní celky se využívají nejvíce při regionální politice, hlavně při využívání fondů Evropské Unie, dále pro sběr, přípravu a harmonizaci regionálních statistik členských států a pro sociálně-ekonomickou analýzu regionů a určování dopadů regionální politiky v rámci Evropské Unie. Po vstupu České republiky do Evropské Unie musel být mezi stát a kraje zaveden ještě jeden stupeň odpovídající úrovni NUTS II, tzv. regiony soudržnosti. Tyto regiony se skládají z jednoho nebo více krajů. Na území České republiky bylo zavedeno 8 regionů (NUTS II) Praha, Střední Čechy, Severozápad, Severovýchod, Jihozápad, Jihovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko. Úroveň NUTS II je důležitá pro účely získávání prostředků z evropských fondů.²⁰

Prakticky jsou tyto regiony vyobrazeny pomocí následující mapy.

Zdroj: <http://www.hajduch.net/cesko/administrativni-clenen>

²⁰ <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Informace-o-fondech-EU/Regiony-regionalni-politiky-EU>

Dále existují ještě dvě nižší úrovně statistického členění. Jedná se o tzv. místní administrativní jednotky LAU. Všechny úrovně jsou znázorněny pomocí následující tabulky.

Úroveň	Název	Jednotek
NUTS I	Stát	1
NUTS II	Regionální soudržnosti	8
NUTS III	Kraje	14
LAU I	Okresy	76+15 pražských obvodů
LAU II obce		6249

Zdroj:<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Informace-o-fondech-EU/Regiony-regionalni-politiky-EU>

2.3.4 Historický vývoj krajské správy

V této kapitole se zabývám stručným historickým vývojem od roku 1948. Na základě zákona o krajském zřízení, který nabyt účinnosti dne 1.1.1949, vzniklo 13 krajů v českých zemích a na Slovensku 6. Krajské národní výbory byly podřízeny vládě. Jejich pravomoci byly vymezeny zákonem. Mezi orgány krajských národních výborů se řadily plenární zasedání, jeho výkonné složky, předseda rady, referenti a komise. Mezi výkonné složky patřily rada, předseda a jeho náměstkové, komise a referenti. Plénum rozhodovalo o zásadních směrech činnosti a určovalo politiku výborů.²¹ Výbor mohl být rozpuštěn vládou a členové mohli být odvoláni voliči. Na počtu obyvatel závisel počet členů výboru. Agendu národního výboru zajišťovaly referáty v čele s volenými referenty a podřízenými zaměstnanci, jednalo se o tzv. referentský systém. Bylo zřízeno celkem 11 referátů, jednalo se o referát pro všeobecné věci vnitřní, dále plánování, školství, osvětu a tělesnou výchovu, bezpečnost, práci a sociální péči, finance, vnitřní obchod, zdravotnictví a referát hospodářský, zemědělský a technický.²²

K potvrzení krajských národních výborů jako místních orgánů státní moci a zrušení referentského systému došlo na základě přijetí zákona č. 13/1954 Sb., předcházejíc mu

²¹ Čerpáno: Karel Schelle a kolektiv, Dějiny české veřejné správy, 2009, nakladatelství Aleš Čeněk, str. 186

²² Čerpáno: Karel Schelle a kolektiv, Dějiny české veřejné správy, 2009, nakladatelství Aleš Čeněk, str.186-187

ústavní zákon č. 12/1954 Sb., o národních výborech.²³ Svoji působnost vykonávaly výbory na zasedáních a prostřednictvím stálých komisí. Výkonnými orgány byly odbory, správy rad a třináctičlenná rada. Vládním nařízením vznikly odbory a správy a se souhlasem vlády bylo možno zřídit i jiné. Krajské národní výbory byly oprávněny v mezích své působnosti přijímat obecně závazná nařízení, jež musela být v souladu s předpisy ústředních orgánů a se zákony.²⁴ Tato nařízení mohla být vyhlášena až po souhlasu vládou, podepisovali je předseda a tajemník krajského národního výboru. Krajský národní výbor byl řízen vládou a byl nadřízen národním výborům nižších stupňů. Volební období bylo tříleté a aktivní volební právo bylo od 18 let, pasivní od 21 let.²⁵

V roce 1960 byly zahájeny přípravy na reformu veřejné správy, jejíž výsledkem byl zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Na základě tohoto zákona vzniklo 10 krajů a 108 okresů v Československu. Charakter okresů mělo i 10 obvodů, z nichž se skládala Praha, která měla postavení kraje. Kraje z roku 1948 byly sloučeny do 7 krajů. Volební období národních výborů bylo na základě zákona č. 65/1960 Sb., o národních výborech prodlouženo na čtyři roky. Další změna se týkala obecně závazného nařízení, kde bylo zrušeno omezení účinnosti na dva roky a nebylo zapotřebí předchozího souhlasu vlády. Tato nařízení musela být v souladu se zákony, jinými právními předpisy a nařízeními národních výborů vyšších stupňů. Co se týká obecně závazného nařízení krajských národních výborů, tak ty musely být v souladu s nařízeními vlády.²⁶ Velmi často převládala v činnosti národních výborů politická rozhodnutí na úkor odbornosti.

Nový zákon o národních výborech č. 69/1967 Sb. měl posloužit k posílení národních výborů, hlavně co se týkalo jejich samostatné působnosti. Tento zákon označoval národní výbory za státní orgány samosprávného charakteru. Volební období národních výborů bylo na počátku sedmdesátých let prodlouženo o jeden rok. Zákon pokládal plénum, komise, radu, správní komise, odbory a zvláštní orgány za orgány národních výborů všech stupňů. Plenární zasedání zůstalo hlavním orgánem.²⁷

Krajské národní výbory disponovaly pravomocemi v oblasti investic, řídily a spravovaly organizace a zařízení, které se týkaly činností více okresů nebo celého kraje. V oblasti

²³ Čerpáno: Rudolf Cogan, Krajské zřízení, 2004, nakladatelství ASPI, str. 76

²⁴ Čerpáno: Rudolf Cogan, Krajské zřízení, 2004, nakladatelství ASPI, str. 77

²⁵ Ústavní zákon č. 12/1954 Sb., o národních výborech, § 3 odst. 1

²⁶ Zdeněk Koudelka, Samospráva, 2007, nakladatelství Linde, str. 79

²⁷ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, 2. vydání, 2007, nakladatelství Lidové noviny, str. 452

hospodářství, zdravotnických a sociálních záležitostí, kultury určovaly výbory koncepci rozvoje kraje.

Nový zákon č. 69/1967 Sb. obsahoval i myšlenku zavést více samostatnosti národním výborům a posílit tím samosprávu ve všech stupních. Tato myšlenka však nebyla naplněna díky invazi vojsk Varšavské smlouvy. Do roku 1990 byl používán centralismus po vzoru sovětského modelu. V důsledku uchopení moci KSČ měl tento zákon pouze omezený dopad, neboť zavedla po vzoru sovětského modelu centralismus, který trval až do roku 1990.²⁸

Po změně politické situace v roce 1989 došlo ke zrušení krajských národních výborů. Kraje jako územní jednotky zůstaly nadále zachovány. Dále byly převzaty i okresy, jen okresní národní výbory byly přeměněny na okresní úřady. Na okresní úrovni došlo v 90. letech 20. století k jediné významnější změně, a to k obnovení okresu Jeseník v roce 1996. Nová československá vláda prosazovala dvojkolejný model veřejné správy, oddělení státní správy a samosprávy, to však bylo realizováno jen na Slovensku. Potřebu vytvoření vyššího stupně samosprávy tato vláda neřešila. Po zrušení krajských národních výborů byla veřejná správa nepřehledná a složitá, kompetence správních a samosprávných orgánů nebyly vyřešeny, byla zde špatná struktura a koordinace orgánů veřejné správy. Chybělo i například vzdělávání a systém hodnocení úředníků. Zde je vidět, že zrušení krajských národních výborů vedlo k tomu, že struktura institucí veřejné správy se stala nevyhovující. Řadu úkolů stát zabezpečoval prostřednictvím okresní úřadů. Úkoly, které stát nesvěřil okresním úřadům zůstaly v působnosti ústředních orgánů a dále vznikla různá dekoncentrovaná a detašovaná pracoviště ústředních orgánů, fungující na úrovni bývalých krajů.

Neexistence krajského zřízení byla negativním faktorem pro vstup do Evropské unie, to bylo také důvodem pro vznik nového stupně státní správy. Byly zde však odlišné politické představy a zájmy o obnovu krajského zřízení a myšlenky, zda je posílení samosprávy potřebné. V roce 1997 byl přijat ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. S účinností od 1.1.2000 zřídil tento zákon vyšší územně samosprávné celky – kraje. Vzniklo 13 krajů, Středočeský, Budějovický, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Brněnský, Jihlavský, Olomoucký, Ostravský a kraj Zlínský. Celkem bylo však krajů 14, neboť postavení kraje mělo i hlavní město Praha.²⁹ K činnosti krajů došlo v návaznosti na volby do zastupitelstev krajů, jež se konaly 12.11.2000 a také nabyl účinnost zákon č. 129/2000 Sb., o krajích. Ke změně došlo v názvech

²⁸ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, 2 vydání, 2007, nakladatelství Lidové noviny, str. 455

²⁹ Průcha, P., Správní právo, obecná část, 2003, vydalo Brno-Masarykova univerzita, str. 12

krajů, z Budějovického kraje se stal Jihočeský, z Jihlavského kraj Vysočina, Ostravský kraj se změnil na Moravskoslezský a Brněnský kraj na Jihomoravský kraj. Tyto změny krajů se uskutečnily na základě ústavního zákona č. 176/2001 Sb. Vznik vyšších územně samosprávných celků byl I. etapu reformy veřejné správy.³⁰ Na přijetí dalších zákonů, které upravovaly veřejnou správu, měla vliv „Evropská charta samosprávy“.

3. Právní úprava územně samosprávných celků

Územní samospráva je vymezena v několika základních dokumentech, kterými jsou:

- 1) Ústava České republiky,
- 2) zákony České republiky,
- 3) Evropská charta místní samosprávy.

Ústavní vymezení postavení krajů je obsaženo, stejně jako u obcí, v Ústavě ČR v hlavě třetí. Ústavní záruky samosprávy najdeme v hlavě čtvrté, týkající se moci soudní. Hlava sedmá Ústavy ČR samostatně upravuje územní samosprávu. V této souvislosti odkazují na přílohu č. 1 a přílohu č. 2, které obsahují přehled ustanovení z Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod.

Podrobnou úpravu krajského zřízení nalezneme především v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Tento zákon byl přijat v roce 2000 spolu s novým zákonem o obcích, oba zákony jsou si svým uspořádáním a částečně i obsahem podobné. Upravují obdobné okruhy vztahů a týkají se samosprávných celků. Zákon o krajích (krajské zřízení) obsahuje 99 paragrafů a je členěn na obecná ustanovení (hlava I), dále je zde upravena působnost kraje (hlava III), orgány kraje (hlava IV), hlava pátá upravuje orgány zastupitelstva a rady, dozor je upraven v hlavě šesté, hlava sedmá se věnuje kontrole výkonu samostatné a přenesené působnosti. Předposlední hlava osmá upravuje vztah ministerstev a vlády k územním samosprávným celkům při výkonu přenesené působnosti. A nakonec v hlavě deváté nalezneme společná, přechodná a závěrečná ustanovení, včetně účinnosti tohoto zákona.

Obecná ustanovení obsahují tzv. základ pro další ustanovení v zákoně o krajích. Charakterizují kraj a jeho postavení, včetně jeho orgánů, dále upravuje jeho vystupování

³⁰ Reforma veřejné správy – kapitola 2.2.2

v právních vztazích, obecné znaky působnosti, které jsou podrobně rozvedeny v hlavě III. v rámci samostatné působnosti a přenesené působnosti kraje. V návaznosti na obecné ustanovení o působnosti se zaměřuje hlava I. na vydávání obecně závazných vyhlášek a nařízení. Dále upravuje, kdo je občanem kraje a podmínky pro splnění být občanem. Neméně důležitou částí tohoto zákona je hlava IV. charakterizující jednotlivé orgány kraje (zastupitelstvo, rada, hejtman, zvláštní orgány, krajský úřad). Další část navazuje a věnuje se orgánům zastupitelstva a rady, kterými jsou výbory a komise. Dozor nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek a nařízení krajů a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů krajů jak v samostatné, tak v přenesené působnosti upravuje samostatná část tohoto zákona. Je zde upraveno, kdo dozor provádí, lhůty určené k jednotlivým úkonům, včetně podmínek pro zrušení obecně závazných vyhlášek a nařízení. Podobnému tématu se věnuje další ustanovení o kontrole výkonu samostatné působnosti, kterou provádí ministerstvo, včetně kontroly výkonu přenesené působnosti náležející řediteli krajského úřadu.

Zákon o krajích napodobuje právní úpravu obecního zřízení. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, je členěn do osmi hlav a obsahuje celkem 155 paragrafů.

V roce 1985 byla ve Štrasburku přijata Evropská charta místní samosprávy, jejímž účelem bylo sjednocování místní samosprávy na určitých principech. „Cílem je dosáhnout stavu, kdy se lidé budou podílet, v co největším rozsahu, na chodu věcí veřejných.“³¹ Pro Českou republiku vstoupila tato mezinárodní smlouva v platnost v roce 1999³², není však vázána všemi ustanoveními. Česká republika je vázána 13 odstavci, které jsou uvedeny v čl. 12 odst. 1 Charty a jsou odrazem platné právní úpravy České republiky. Evropská charta obsahuje pravidla, na kterých má být místní samospráva postavena. Cíl je obsažen v úvodu této charty, v preambuli – „cílem Rady Evropy je dosáhnout větší jednoty mezi jejími členy za účelem ochrany a realizace ideálů a zásad, které jsou jejich společným dědictvím“. Princip místní samosprávy je uznáván vnitrostátním zákonodárstvím a tam kde je to možné také Ústavou. V článku 3 odst. 1 charakterizuje pojem místní samosprávy – „Místní samospráva označuje právo a schopnost místních společenství v mezích daných zákonem na svou odpovědnost a v zájmu místního obyvatelstva upravovat a spravovat podstatnou část věcí veřejných“. Jde o vytvoření společného evropského standardu, především proto, aby byla zajištěna a chráněna práva místní samosprávy.

³¹ Zdroj: <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-charta-mistni-samospravy-13600.html>

³² Úplné znění sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy, jak vyplývá z doplnění provedeného sdělením č. 369/1999 Sb.

Přehled právních předpisů upravující územní samosprávné celky:

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění,
- 2) Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění,
- 3) Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění,
- 4) Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, v platném znění,
- 5) Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění,
- 6) Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, v platném znění,
- 7) Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, v platném znění,
- 8) Zákon č. 500/2004 Sb., o správním řízení (správní řád), v platném znění,
- 9) Zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí, v platném znění,
- 10) Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), v platném znění,
- 11) Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, v platném znění,
- 12) Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, v platném znění,
- 13) Vyhláška č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy, v platném znění,
- 14) Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, v platném znění,
- 15) Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, v platném znění,
- 16) Vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, v platném znění,
- 17) Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, v platném znění,
- 18) Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu, v platném znění,
- 19) Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění,
- 20) Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění,
- 21) Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků, v platném znění,

- 22) Vyhláška č. 304/2012 Sb., o uznání rovnocennosti vzdělání úředníků územních samosprávných celků, v platném znění,
- 23) Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, v platném znění,
- 24) Nařízení vlády č. 37/2003 Sb., o odměnách za výkon funkce členům zastupitelstev, v platném znění,
- 25) Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, v platném znění,
- 26) Vyhláška č. 418/2008 Sb., kterou se provádí zákon o obecní policii, v platném znění,
- 27) Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, v platném znění,
- 28) Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, v platném znění,
- 29) Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění,
- 30) Sdělení č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy, v platném znění,
- 31) a další právní předpisy.

4. Krajské zřízení v České republice

V této části diplomové práce budou uvedeny hlavní právní základy, na nichž je krajské zřízení vybudováno. Považuji za důležité definovat a charakterizovat krajské zřízení a zabývat se jeho postavením a působností, což je podstatou této práce. Tedy poukázat na vyšší územně samosprávné celky ze všech stran, co je jejich úkolem, oprávněním, čím se zabývají, co je jejich posláním. Budu se zde zabývat i vztahy obcí a krajů.

4.1 Postavení krajů v ČR

Základem územní samosprávy v České republice je obec, která není jedinou součástí samosprávy. Ústava ČR člení republiku na obce a kraje, které vymezuje jako vyšší územní samosprávné celky. V důsledku reformy veřejné správy vznikly v roce 2000 vyšší územní samosprávné celky, které z části převzaly do své působnosti agendu již zaniklých okresních úřadů.

Základním předpisem, který upravuje kraje je zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). V úvodních ustanoveních zákona o krajích je kraj charakterizován jako územní společenství občanů, které má právo na samosprávu. Právo na samosprávu je obsaženo také v Ústavě ČR. „Samosprávu lze charakterizovat jako ústavou a zákony stanovený okruh úkolů veřejné správy, jejichž vykonávání vlastním jménem je svěřeno samosprávné korporaci odlišné od státu. Nositel samosprávy není při jejím výkonu podřízen orgánům státu, státu přísluší pouze právní dozor nad jednáním samosprávných korporací.“³³

Stejně jako obce jsou kraje veřejnoprávní korporace, které mají osobní, územní, majetkový základ. Osobní základ tvoří občané kraje, jež jsou fyzické osoby, které jsou státními občany České republiky a jsou přihlášení k trvalému pobytu na území daného kraje. Každý občan má vůči kraji určitá práva, jedná se zejména o právo volit a být volen do zastupitelstva³⁴, hlasovat v krajském referendu, dále práva občanů související s rozpočtem kraje atd. Územní základ krajů nalezneme v Ústavním zákoně č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Ten vymezuje 14 vyšších územně samosprávných celků, včetně hlavního města Prahy. Každý kraj je vymezen územím několika okresů. V právních vztazích vystupují vyšší územní samosprávné celky svým jménem a na svou odpovědnost. Kraj hospodáří podle vlastního rozpočtu, má vlastní majetek a vlastní příjmy.

Hlavním úkolem kraje je pečovat o všestranný rozvoj svého území a o potřebu svých občanů. Činnost kraje je založena na vzájemné součinnosti s obcemi a státem i mezi sebou navzájem a je vykonávána prostřednictvím jeho orgánů, mezi které řadíme zastupitelstvo, radu, krajský úřad, hejtmana a zvláštní orgány kraje. Pokud se jedná o samostatnou působnost, kraj si zde své záležitosti spravuje samostatně. Patří sem zejména záležitosti v zájmu kraje a občanů. Kraje mají v rámci samostatné působnosti právo vydávat pro své území obecně závazné právní předpisy. Jedná o obecně závazné vyhlášky, které vydává zastupitelstvo kraje. Dále orgány kraje vykonávají státní správu jako svou přenesenou působnost. Při výkonu přenesené působnosti vydává rada kraje právní předpisy, kterými jsou nařízení. Co se týká samosprávy, kraj není nadřízen obcím a není podřízen vládě. Rozhodnutí, které kraj provádí, musí být v souladu s ústavou, zákony a předpisy, vydanými k jejich provedení.

„Od účinnosti ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, až dosud existují v České republice taktéž kraje v různém významu:

³³ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 150

³⁴ Podmínky jsou upraveny v zákoně č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů

kraje jakožto vyšší územní samosprávné celky (v počtu 14 – včetně hlavního města Prahy, které je taktéž krajem), a dále kraje jakožto jednotky územního členění státu zřízené dosud platným zákonem o územním členění státu z roku 1960 (v počtu 7 krajů, území hlavního města Prahy tvoří podle tohoto zákona samostatnou územní jednotku).³⁵ Souvisí to s výkonem některé státní správy, neboť v sídlech krajů mají sídla například krajská státní zastupitelství, krajské soudy atd.

4.2 Působnost krajů v ČR

Nejprve bych vymezila dva pojmy, které s touto problematikou souvisí. Jedná se tedy o pravomoc a působnost. Působnost a pravomoc jsou dva rozdílné instituty, kde pravomoc lze chápat jako realizaci státní moci, zatímco působnost je konkrétní věcné vymezení otázek, které jsou realizovány při výkonu pravomoci.³⁶ Co se týká pravomoci, jedná se o právní prostředek, který má orgán rozhodující o právech a povinnostech subjektů. Příkladem pravomoci je vydávání nařízení, správních aktů, opatření obecné povahy, dále pak výkon rozhodnutí nebo správní dozor.

Působností ve správním právu můžeme vymezit jako oblast, ve které má kraj určitý vliv. Obecně se jí rozumí okruh úkolů, které má vymezen každý subjekt veřejné správy. Jsou to takové úkoly, které řeší v rámci určitého území se svěřenými prostředky. V rámci daných úkolů vykonávají subjekty svou pravomoc.

Působnost rozlišujeme na věcnou a územní, výjimkou je působnost osobní, která se určuje výčtem nebo stanovením znaků vybraných subjektů. Jedná se zde například o válečné poškození. Věcnou působnost máme všeobecnou a dílčí a je dána výběrem právních vztahů, které stanoví zákonodárce v konkrétních ustanoveních. „Všeobecná správní působnost znamená, že na určitém území se koncentruje výkon veřejné správy v zásadě u jednoho vykonavatele. V moderní správě nelze vykládat tuto zásadu jako absolutně platnou, ale jako určitou tendenci, která spočívá v tom, že v zásadě je výkon veřejné správy svěřen jednomu vykonavateli, resp. že takovému vykonavateli přísluší na určitém území působnost ve všech záležitostech s výjimkou těch, jež zákon výslovně přikázal některému jinému vykonavateli.

³⁵ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 143

³⁶ Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 117

Jako příklad všeobecné správní působnosti možno uvést krajský úřad.³⁷ Dílčí působnost je takový okruh veřejných úkolů, které vykonávají ministerstva a jiné ústřední či místní správní úřady, tedy na základě dělby práce. Vytváří se zde odvětví (finance, zdravotnictví, doprava atd.) veřejné správy, někdy označovány jako resorty. Určitému ministerstvu nebo jinému správnímu úřadu zákon přikáže správu a vedení daného resortu veřejné správy. V rámci jednoho subjektu může docházet k dalšímu členění na základě horizontální dekoncentrace nebo vertikální dekoncentrace. Případem horizontální dekoncentrace je, když ministerstvo jako jeden správní resort se rozdělí na dvě resortní ministerstva. Jako příklad uvádím ministerstvo průmyslu a obchodu. Příkladem vertikální dekoncentrace je, když ministerstvo financí přeneslo správní dozor na finanční ředitelství či z finančního ředitelství na finanční úřady. V tomto případě se jedná o přesun působnosti z vyššího stupně na nižší. Územní působnost je vytýčená územními hranicemi kraje. Tuto působnost můžeme členit podle toho, komu byly veřejné úkoly přikázány. Jedná se o působnost celostátní, regionální nebo místní.

Působnost je stanovena zákonem a existují dva způsoby. Jedním ze způsobů je tzv. enumerativní metoda, která se použije pro úroveň ústřední správy. Zde jde o rozdělení působnosti mezi ministerstva a jiné ústřední správní úřady, kdy zákonodárce určí subjektu nebo vykonavateli objem úkolů, které mu věcně přísluší. Tato působnost je obsažena v zákoně, kterým se daný subjekt zřizuje nebo je určena v tzv. kompetenčním zákoně. Další možností je vyjádření v zákoně, který provádí hmotnou právní úpravu a daný organizační zákon na tuto právní úpravu odkazuje. Ve druhém případě se jedná o stanovení působnosti pomocí tzv. generální klauzule. „Použití generální klauzule se uplatňuje především na regionální nebo místní úrovni, kde mohou vedle sebe existovat vykonavatelé se všeobecnou působností a vykonavatelé s dílčí působností.“³⁸ V případě, kdy se působnost rozděluje mezi více úrovní stejného druhu vykonavatelů, použije se zde i metoda enumerativní. To slouží například k odlišení působnosti obecního a krajského úřadu.

Základním členěním působnosti u územně samosprávných celků je na působnost samostatnou a přenesenou.³⁹ Otázkou je, jak poznat zda jde o přenesenou nebo samostatnou působnost. Prvním krokem je vyhledání výslovného vyjádření v zákoně, pokud není, platí, že jde o samostatnou působnost. Toto pravidlo je vyjádřeno v § 4 zákona o krajích - „Pokud zvláštní zákon upravuje působnost krajů a nestanoví, že jde o přenesenou působnost, platí, že jde o činnosti patřící do samostatné působnosti krajů.“ Záležitosti, které patří do samostatné

³⁷ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 117

³⁸ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 119

³⁹ Více v kapitole 4.2.1 Samostatná působnost krajů; 4.2.2 Přenesená působnost krajů

působnosti územně samosprávných celků jsou v zákonech uvedeny demonstrativním výčtem. Taxativně nelze tyto záležitosti stanovit, protože zájmy samospráv se vývojem společnosti mění, mění se i zájmy lidí a objevují se jiné potřeby. Co se týká přenesené působnosti, tak rozsah státní správy je stanoven přímo v zákoně, na základě zákona opatřením státního orgánu. Další možností je dohoda mezi samosprávnými celky, pokud to zákon umožní. Obecná pravidla v rámci přenesené působnosti jsou stanovena v zákoně o krajích, dále pak jsou jednotlivá odvětví státní správy upravena v různých zákonech.

4.2.1 Samostatná působnost krajů

„Do samostatné působnosti se řadí ty záležitosti, které jsou územnímu samosprávnému celku jakožto subjektu veřejné správy i právnické osobě „vlastní“, jež vykonávají veřejnoprávní korporace vlastním jménem a na vlastní odpovědnost.“⁴⁰ Kraj, jako vyšší územní samosprávný celek, má Ústavou daný předpoklad práva na samosprávu. Toto právo se projevuje v rámci výkonu samostatné působnosti. Výčet nejvýznamnějších oblastí, které patří do samostatné působnosti, je uveden v zákoně o krajích, ale také ve zvláštních zákonech. Patří sem ty záležitosti, které jsou v zájmu rozvoje územního společenství, především všestranný rozvoj území kraje. Dle zákona o krajích patří do samostatné působnosti ty záležitosti, které jsou v zájmu kraje a občanů kraje. Zde může docházet k překrytí samostatné působnosti obce a kraje. Proto je kraji dovoleno jen to, aby při výkonu samostatné působnosti s obcemi spolupracoval. Tato spolupráce nesmí zasahovat do samostatné působnosti obce. V článku 104 odst. 2 Ústavy ČR a ustanovení § 35 odst. 1 zákona o obcích je uvedeno, že do samostatné působnosti obce spadá to, co není vymezeno v samostatné působnosti kraje. Zastupitelstvo kraje a rada kraje rozhoduje o činnostech, které spadají do této působnosti.

Kraj v rámci plnění svých úkolů chrání veřejný zájem, který je vyjádřen v zákonech a jiných právních předpisech. Samostatná působnost je vymezena přímo v zákoně o krajích demonstrativním výčtem činností, především v ustanovení § 1, § 2, § 4, § 6, dále pak v § 14, § 35 a v § 57. „Při výkonu samostatné působnosti se kraj řídí jen právním řádem a není vázán interními akty“.⁴¹

⁴⁰ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 160

⁴¹ Citace: Zdeněk Koudelka, Samospráva, 2007, nakladatelství Linde, str. 267

Kraj spravuje své záležitosti samostatně a rozsah samostatné působnosti lze omezit jen zákonem. Pokud to vyžaduje ochrana zákona, mohou do samostatné působnosti zasahovat státní orgány. Způsob a rozsah tohoto zásahu stanoví zákon. Územně samosprávné celky mají náležité prostředky právní ochrany, například ve správním nebo ústavním soudnictví⁴². „Vymezení rozsahu samostatné působnosti by mělo vycházet ze zásady proporcionality mezi zájmy a schopnostmi územních společenství řešit místní záležitosti relativně samostatně a potřebou jednotné regulace a výkonu záležitostí celostátního významu při respektování ústavně jednotně garantovaného okruhu základních práv a svobod, který nemůže být činností samosprávných celků měněn.“⁴³

Kraji náleží právo na samosprávu, které vykonává v rozsahu stanoveném zákonem a v souladu s potřebami kraje. Jedná se o určité meze, ve kterých se kraj pohybuje. Toto právo nemůže být vykonáváno na úkor jiného kraje s obdobným právem. Rozsah samosprávy svěřuje jak obcím, tak i krajům stát prostřednictvím zákonů, tj. například zákon o krajích. Jako na jakoukoli právnickou osobu se na kraj vztahují všechny právní předpisy a tím je na svých právech omezován. Výkon samosprávy je subjektivním právem územních samosprávných celků, neměl by být nikdy v rozporu s potřebami kraje. V ustanoveních zákona je to dáno formulací – „v souladu s potřebami kraje“. Pokud kraj vykonává vrchnostenskou správu nesmí ji zneužívat v soukromoprávních vztazích a smí jen to, co mu zákon dovoluje. Dále sem patří finanční prostředky, které jsou kraji přidělovány, ty ovlivňují veškeré plány kraje. Zákon o krajích také upravuje některé speciální otázky, týkající se například veřejných zápisů z jednání orgánů kraje, dispozic s majetkem atd. Další hranicí samosprávy, kterou orgány kraje nesmí opomíjet je veřejný zájem. Při plnění svých úkolů nesmí jít proti veřejnému zájmu. Potřeby občanů nemusí být vždy v souladu s veřejným zájmem. Jako příklad mohu uvést výstavbu silnice, která by vedla přes chráněné území. Občanům by nová silnice pomohla při dojíždění za prací, ale naopak by to uškodilo životnímu prostředí. Z toho vyplývá, že výstavba této silnice by byla proti veřejnému zájmu ochrany životního prostředí. Platí to však i naopak, prosazovat veřejný zájem přesto, že jeho realizace je v rozporu s potřebami občanů. Další omezení se týká vlastního majetku kraje a jeho hospodaření. S majetkem hospodáří samostatně, je však na dispozičních právech značně omezen. Omezujícím zákonem je také zákon o zadávání veřejných zakázek, který se na kraje vztahuje. Dále sem patří například omezení smluvní volnosti při převodech majetku apod.

⁴² Ústavní stížnost orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu

⁴³ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 160

„Samostatná působnost obcí a krajů je vzájemně autonomní, každý z těchto samosprávných subjektů vykonává své vlastní záležitosti, obce přitom nejsou krajům ani jejich orgánům podřízené, vzájemně jsou při výkonu své působnosti nezávislé. Obecní zřízení vymezuje ideu subsidiarity působnosti obcí vůči krajům: záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, náleží v zásadě do samostatné působnosti obce, nejsou-li zákonem svěřeny do působnosti krajů nebo nejedná-li se o přenesenou působnost“⁴⁴

Krajům je dána pravomoc k vydávání vlastních právních předpisů. Při výkonu samostatné působnosti jde o obecně závazné vyhlášky, které vydává zastupitelstvo kraje. Zákon o krajích podrobně upravuje proces jejich vydávání. Obecně závaznými vyhláškami může kraj ukládat povinnosti jak fyzickým, tak i právnickým osobám, pokud je k tomu kraj zmocněn zákonem. Tyto vyhlášky musí být v souladu se zákony České republiky a nesmí upravovat právní vztahy vyhrazené výlučně zákonné úpravě, a dále s předpisy s vyšší právní silou. Obsahem obecně závazných vyhlášek je právní regulace místních záležitostí. Jedná se například o vyhlášení plánu odpadového hospodářství kraje, vyhlášení územně plánovací dokumentace pro území kraje.

Do samostatné působnosti kraje spadá ukládání pokut právnickým osobám a podnikajícím fyzickým osobám, které porušily povinnost stanovenou právním předpisem kraje až do výše 200 000 Kč. Hospodaření kraje také patří do samostatné působnosti kraje, který využívá svůj majetek účelně a hospodárně. S tímto souvisí i rozpočet kraje a závěrečný účet kraje. K činnostem, které patří do samostatné působnosti kraje, se řadí i zřizování a zakládání právnických osob a organizačních složek kraje. Mezi další činnosti, které vymezuje zákon, patří spolupráce krajů s ostatními kraji a s obcemi. Spolupráce mezi dvěma a více kraji je realizována na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu nebo se může jednat o založení právnické osoby podle obchodního zákoníku. Smlouva má písemnou podobu a je schvalována zastupitelstvem. Co všechno má smlouva obsahovat nalezneme v zákoně o krajích. Kraj nemůže vystupovat jako člen občanského sdružení vytvořeného dle zákona č. 83/1990 Sb.⁴⁵, o sdružování občanů a dále nemůže být členem svazku obcí.⁴⁶ Není vyloučena ani spolupráce s územními celky jiných států a členství v jejich mezinárodních sdružení. Samostatnou působnost upravují dále i zvláštní zákony. Například dle § 43 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů zpracovává kraj plán

⁴⁴ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 164

⁴⁵ S účinností od 1.1.2014 nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, § 49 - § 53

odpadového hospodářství. Dále kraj zřizuje a spravuje školská zařízení⁴⁷, zakládá zdravotnická zařízení⁴⁸, která následně i provozuje. Také se věnuje památkové péči⁴⁹ v rámci schvalování koncepce jejího rozvoje a zpracovává koncepci environmentálního vzdělávání i výchovy⁵⁰.

Další činnosti kraje náležejících do samostatné působnosti vykonávají jednotlivé orgány kraje, které budou popsány v rámci dalších kapitol.⁵¹

4.2.2 Přenesená působnost krajů

Přenesenou působností územně samosprávných celků se rozumí výkon státní správy obcemi a kraji. To znamená, že část státní správy může stát delegovat na kraj i obec a to pouze zákonem, dle čl. 105 Ústavy ČR. V předcházející kapitole je uvedeno, že do samostatné působnosti náleží záležitosti, které jsou územně samosprávným celkům „vlastní“. V případě přenesené působnosti mají povahu „cizích“ záležitostí. Subjekty vykonávají ty úkoly, které jsou jim svěřeny zákonem. To znamená, že se jedná o nepřímý výkon státní správy, který musí být v souladu s právním řádem, ale i s usnesením vlády nebo směrnicemi ústředních správních úřadů.

Rozsah přenesené působnosti pro jednotlivá odvětví státní správy jsou obsažena v různých zákonech, některá obecná pravidla jsou upravena v zákoně o krajích a dále také ve vyhlášce Ministerstva vnitra č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků. Při výkonu přenesené působnosti vznikají kraji náklady, proto jim náleží příspěvek, který je odváděn ze státního rozpočtu.

Kraj vydává v přenesené působnosti právní předpisy, které vydává k tomu zmocněný orgán. Jsou jimi nařízení kraje, které vydává rada kraje na základě a v mezích zákona. Nařízení má několik společných znaků, jako je podzákonost, jednostrannost, abstraktnost a obecnost. Podzákoný akt znamená, že nemůže být se zákonem na stejné rovině. Přenesenou působnost vykonává především krajský úřad, která je v rámci tohoto orgánu dosti rozsáhlá. Podrobnější úprava je obsažena v kapitole 5.6 „Krajský úřad“.

⁴⁷ Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

⁴⁸ Dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách a jejich poskytování

⁴⁹ Dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁵⁰ Dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí)

⁵¹ kapitola pátá s názvem „Orgány kraje a jejich působnost“ (5.1 – 5.6)

Kraj je podřízen jednotlivým orgánům státu, tedy ministerstvům. To znamená, že je povinen respektovat jejich interní normativní akty, kterými jsou například směrnice. V rámci přenesené působnosti přezkoumávají příslušná ministerstva rozhodnutí orgánu kraje ve správním řízení⁵² a kontrolují její výkon.

Ministerstvo vnitra ve vztahu k přenesené působnosti krajů vykonává řadu činností, mezi které patří kontrola dodržování usnesení a opatření vlády orgány kraje. Pro orgány krajů a obcí vydává Věstník vlády a koordinuje vydávání směrnic ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, které se týkají přenesené působnosti územních samosprávných celků. Ve vztahu ke krajským úřadům kontroluje, zda je obcím poskytována odborná pomoc a také organizuje porady ředitelů úřadů. Ve spolupráci s příslušnými ústředními správními úřady organizuje kontroly činností orgánů kraje, včetně vyhodnocení výsledků kontroly a předložení návrhů vládě na potřebná opatření. Dále se ve spolupráci s příslušnými ministerstvy zabývá koordinací a řízením výstavby a realizace informačních systému a také zabezpečuje realizaci projektů.

Ministerstvo pro místní rozvoj spolupracuje s kraji na schválení státního programu regionálního vývoje a spolupracuje s kraji na přípravě strategie regionálního rozvoje⁵³.

4.3 Vztahy obcí a krajů

Co se týká vztahů mezi dvěma územními samosprávnými celky, uplatňuje se zde princip subsidiarity. Princip subsidiarity je politickou zásadou, podle které se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech uplatňuje na nejnižším stupni veřejné správy. Vyšší stupeň správy rozhoduje tam, kde to povaha věci vyžaduje.⁵⁴ Tento princip subsidiarity se uplatní tedy hlavně v těch oblastech, kde není výlučně hierarchická struktura. Ve vztahu mezi obcemi a kraji se tento princip uplatňovat nemůže, neboť jde o samostatné subjekty veřejné správy, které mají rozdílnou působnost a pravomoc. Vztahy mezi obcemi a kraji lze rozdělit do dvou skupin na základě výkonu samostatné či přenesené působnosti. Výkon těchto působností v rámci kraje je pojednáván v předchozích kapitolách.

U vztahů, které vznikají v oblasti samostatné působnosti, musí být dodržena autonomie jednotlivých článků územní samosprávy. To znamená, že kraj nemůže vystupovat vůči obci

⁵² Dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád

⁵³ Zdeněk Koudelka, Samospráva, 2007, nakladatelství Linde, str. 256-257

⁵⁴ Čerpáno: <http://cs.wikipa.oedia.org/wiki/Subsidiarita>

jako subjekt nadřízený. V případě, že by k tomu došlo, jednalo by se o protiústavní zásah do práva obcí na samosprávu. Vztahy této oblasti však i přesto vznikají. Obce a kraje mají v těchto vztazích rovné postavení.

Postavení obcí a krajů v rámci přenesené působnosti je vertikální, oproti samostatné působnosti, kde šlo o postavení horizontální. Zde není již aplikováno právo na samosprávu, ale jedná se o nepřímý výkon státní správy. Kraj je zde subjektem nadřízeným a má právo rozhodovat v určitých oblastech. Mezi vztahy, které vznikají mezi těmito subjekty, řadíme například vztahy, jejichž předmětem je dozor a kontrola, informační činnost, spolupráce, metodika, ale také vztahy v oblasti majetku a krizového řízení. Kontrola a dozor nad výkonem samostatné a přenesené působnosti kraje je upravena v samostatné šesté kapitole této práce.

Co se týká vzájemné spolupráce při výkonu veřejné správy, tak ta již byla zmíněna v kapitole 4.2.1 – „Samostatná působnost krajů“. Kooperace může znamenat nejenom samotnou spolupráci, ale může to být pojem i pro odbornou či metodickou pomoc a předávání informací mezi obcemi a kraji. Tyto vztahy slouží především ke kvalitnějšímu výkonu veřejné správy. Co se týká právní úpravy, není tato problematika upravena celistvě, ale je roztržena v různých částech zákona o obcích a zákona o krajích. Zde by bylo vhodné kooperaci mezi orgány obcí a krajů sjednotit do určitých částí zákona, například jako ustanovení o výkonu dozoru a kontroly.

Metodická a odborná pomoc je povinností kraje vůči obci a je upravena jak v ustanoveních zákona o krajích, tak v ustanoveních zákona o obcích. Metodická pomoc souvisí se změnami právního řádu, nebo pokud se vyskytne nejasný výklad některého ustanovení. V rámci této pomoci jde především o sdělování vhodných postupů a upozornění. Je poskytována v rámci přenesené působnosti.

Zákon dále vymezuje poskytování informací pro výkon působnosti orgánů územních samosprávných celků, nevymezuje tedy, zda jde o informace v rámci výkonu samostatné nebo přenesené působnosti. Informace se předávají jak ve vztahu obce vůči kraji, tak i naopak. V rámci dozoru, kontroly a metodiky se jedná o vztah kraje vůči obci. Poskytování informací, jak v rámci obce, tak i kraje, je upraveno v zákonech.⁵⁵ Informace se poskytují na požádání a bezplatně. Při poskytování těchto informací je nutné dodržovat ochranu údajů a utajovaných informací podle zvláštních zákonů.⁵⁶

⁵⁵ Zákon o obcích § 13 odst. 2; Zákon o krajích § 15 odst. 2

⁵⁶ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných skutečností; Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů; Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě

Instanční vztahy vymezují, který orgán je oprávněn rozhodovat ve věci v prvním stupni a kde je možno podat opravný prostředek proti tomuto rozhodnutí. Instančním orgánem prvního stupně je orgán obce a vyšším stupněm je orgán kraje.⁵⁷

I v oblasti majetku vznikají vztahy mezi obcemi a kraji v rámci hospodaření s majetkem, konkrétně se jedná o správu, zcizování či financování. Kraj do těchto vztahů nemá právo zasahovat, pokud by bylo omezeno právo na samosprávu obce. Dále se jedná o vztahy vznikající v rámci kontroly hospodaření s majetkem obce. Zde kraj vystupuje z pozice nadřízeného orgánu v rámci přenesené působnosti.

Další vztahy vznikají mezi obcemi a kraji v rámci rozhodovací činnosti. V tomto případě se jedná o působení kraje vůči obci, kde kraj tyto vztahy vykonává v rámci přenesené působnosti. Jedná se o kontrolu obce, zda dodržují podmínky, které jsou dané zákonem. Tyto rozhodovací činnosti se uplatní hlavně při vzniku nebo zániku obce v rámci připojení, sloučení nebo odtržení. Dále také při uzavírání veřejnoprávních smluv.

Krizové řízení se především týká mimořádných událostí, jedná se zde hlavně o živelné katastrofy, průmyslové či ekologické havárie atd. Jedná se tedy o nebezpečí, která ohrožují lidské životy, zdraví, životní prostředí i majetek. Vztahy obcí a krajů vznikají při zajišťování ochrany a bezpečnosti osob a majetku. Krizové řízení slouží k přípravě a řešení krizových situací. Co se týká právní úpravy, patří sem zejména ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, zákon č. 240/2000 Sb., krizový zákon, dále pak prováděcí vyhlášky a další zákony, které konkretizují činnosti orgánů a složek v krizových situacích. Osobně si myslím, že tyto vztahy v rámci obcí a krajů jsou po právní stránce upraveny kvalitně. Například se toto osvědčilo v rámci povodní, které Českou republiku pravidelně trápí.

5. Orgány kraje a jejich působnost

Zákon stanoví v hlavě čtvrté, jaké orgány má vyšší územně samosprávný celek, dále pak v hlavě páté charakterizuje orgány zastupitelstva a rady. Kraj prostřednictvím svých orgánů vykonává svoji činnost, tyto orgány jsou v zásadě totožné s orgány obce. Kraj je samostatně spravován zastupitelstvem. Mezi další orgány patří rada kraje, hejtman kraje, krajský úřad a

⁵⁷ Zákon o krajích § 67, dále pak Správní řád § 178 odst. 2

zvláštní orgány. Krajským orgánům se budu věnovat v následujících kapitolách této diplomové práce.

5.1 Zastupitelstvo

Zastupitelstvo kraje je základním a nejdůležitějším orgánem, který je nadřazený ostatním orgánům. Jedná se o kolegiální a přímo volený orgán, který má ústavní zakotvení. Počet členů zastupitelstva je závislý na počtu obyvatel v daném kraji, pohybuje se od 45 členů do 65 členů. Zastupitelstvo je voleno na čtyři roky, a to přímo obyvateli kraje. Pravidla voleb upravuje zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Dále tento zákon upravuje, kdo může vykonávat funkci zastupitele. Členem zastupitelstva může být zvolen každý, kdo dosáhl 18 let, trvalé bydliště má v obci, která je v územním obvodu kraje a není zde překážka ve výkonu volebního práva. Překážkou je například výkon trestu odnětí svobody, nezpůsobilost k právním úkonům atd. Dále zákon upravuje neslučitelnost funkce člena zastupitelstva, například s postavením statutárního zástupce právnické osoby, kterou zřídil kraj. Tuto problematiku upravují však i další zákony, zde uvedu například neslučitelnost s funkcí státního zástupce, soudce, státního zaměstnance ve správních úřadech atd. Při výkonu této funkce, která je funkcí veřejnou, má každý člen zastupitelstva právo předkládat návrhy na projednání zastupitelstvu, radě, ale i výborům a komisím, požadovat od zaměstnanců kraje informace týkající se výkonu funkce člena zastupitelstva a dále má právo vznášet dotazy, připomínky a podněty.⁵⁸ Mezi povinnosti patří zejména účast na zasedání zastupitelstva případně i jiných orgánů kraje, pokud je jejich členem, dále má povinnost plnit úkoly, které mu orgány uloží. Členové zastupitelstva jsou odpovědní za trestné činy, přestupky i jiné delikty, neboť nejsou nositeli imunity, jako tomu je u poslanců a senátorů.

Zastupitelstvo rozhoduje především ve věcech, které patří do samostatné působnosti, ale i do přenesené působnosti. Do samostatné působnosti patří zejména zákonodárná iniciativa zastupitelstva, která představuje možnost předkládání návrhů zákonů Poslanecké sněmovně. Ve vztahu k Ústavnímu soudu se jedná o předkládání návrhů na zrušení právních předpisů. Zastupitelstvo vydává vlastní právní předpisy, kterými jsou obecně závazné vyhlášky kraje. Má také pravomoc rozhodnout o zrušení usnesení rady, pokud hejtman jeho výkon pozastaví z důvodu nesprávnosti. Dále se zabývá schvalování programů rozvoje územního obvodu

⁵⁸ Upraveno v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích, § 34

kraje⁵⁹ a rozvoje cestovního ruchu, včetně stanovení rozsahu dopravní obslužnosti. Ve vztahu s jinými kraji rozhoduje o jejich vzájemné spolupráci. Kraje mohou také zakládat a rušit právnické osoby, příspěvkové organizace a organizační složky kraje. Další důležitou činností kraje, týkající se hospodaření, je schvalování rozpočtu a závěrečného účtu. Ve vztahu k dalším orgánům kraje je zastupitelstvu vyhrazeno volit a odvolávat hejtmana, náměstka hejtmana a další členy rady, dále zřizuje a ruší výbory, ve kterých volí a odvolává jejich předsedy a členy. Od 1.1.2011 disponuje zastupitelstvo pravomocí vyhlásit krajské referendum a to podle zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu. Do samostatné působnosti patří ještě řada pravomocí, které má zastupitelstvo k dispozici, jejich celkový výčet je uveden v ustanoveních zákona o krajích.

K samostatné působnosti patří i rozhodování zastupitelstva o majetkoprávních úkonech. Mezi tyto úkony můžeme zařadit nabytí a převod nemovitých věcí, poskytování dotací například humanitárním organizacím, sdružením atd. působící v oblasti mládeže, sportu, zdravotnictví, kultury atd. Kraj z rozpočtu dále poskytuje dotace i obcím. Dále sem patří například poskytování věcných a peněžitých darů, zastavení nemovitostí atd.

Dále se jedná o záležitosti v samostatné působnosti, jejichž rozhodování si zastupitelstvo vyhradilo. Zastupitelstva si v této oblasti vyhrazení pravomoc rozhodovat například o koncepci státní památkové péče, ochrany kulturních památek v kraji nebo o koncepci ochrany ovzduší. Nesmí však jít o pravomoci vyhrazené zákonem o krajích radě kraje. Pokud by však zastupitelstvo toto učinilo, jednalo by se o rozhodnutí neplatné.

Právní předpisy, které kraj vydává v rámci samostatné působnosti, mají formu obecně závazných vyhlášek, o kterých jsem se již zmínila v kapitole 4.2.1 „Samostatná působnost krajů“. Při jejich vydávání se kraj řídí pouze Ústavou a zákony, podmínkou pro jejich platnost je vyhlášení ve Věstníku právních předpisů kraje. Účinnosti nabývá patnáctým dnem po vyhlášení, pokud není stanoveno pozdější datum. Zastupitelstvo však může stanovit i dřívější účinnost, a to z důvodu naléhavého obecného zájmu, nejdříve však ode dne vyhlášení.

Jednání zastupitelstva kraje je upraveno v § 39 zákona o krajích, který ukládá zastupitelstvu povinnost vydat jednací řád, kde jsou stanovena podrobná pravidla jednání zastupitelstva. Zasedání zastupitelstva, které je veřejné, svolává hejtman, který ho i zpravidla řídí. Schází se dle potřeby, nejméně však jedenkrát za tři měsíce. Samotní členové zastupitelstva mohou sami iniciovat svolání schůze zastupitelstva, a to za podmínky, že

⁵⁹ Podrobně je program rozvoje kraje upraven v zákoně č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

o svolání požádá alespoň třetina zastupitelů. Pokud nebude této žádosti vyhověno, svolá zasedání náměstek hejtmana nebo jiný člen zastupitelstva.

Zastupitelstvo kraje rozhoduje v rámci zasedání o návrzích, které jsou mu předloženy, a to v podobě usnesení. Rada kraje připravuje a předkládá zastupitelstvu ke schválení návrh programu jednání.

5.2 Rada

Rada kraje patří společně se zastupitelstvem, hejtmanem kraje, krajským úřadem a zvláštními orgány do soustavy orgánů kraje. Dle ustanovení zákona o krajích je rada kraje výkonným orgánem v oblasti samostatné působnosti. Může dále rozhodovat ve věcech přenesené působnosti, pokud tak stanoví zákon. Ze své činnosti je odpovědna zastupitelstvu kraje. Mezi členy rady patří hejtman, jeho náměstci a další členové, kteří jsou voleni z členů zastupitelstva. Počet členů je, stejně jako u zastupitelstva kraje, odvozen od počtu obyvatel v kraji. Rada je tedy tvořena 9 až 11 členy a schází se dle potřeby. Schůze je neveřejná a svolává ji hejtman. Do působnosti kraje patří příprava návrhů a podkladů pro jednání zastupitelstva kraje. Dále pak zabezpečuje plnění přijatých usnesení zastupitelstvem.

Působnost rady kraje lze rozdělit na jednotlivé oblasti. První oblast se týká hospodaření. K těmto činnostem kraje patří zejména zabezpečování hospodaření dle schváleného rozpočtu, rozhodování o uzavírání nájemních smluv a smluv o výpůjčce. Dále rozhoduje o poskytnutí darů a dotací, o nabytí a převodu movitých věcí do majetku kraje a převodu peněz na účet kraje a další činnosti náležející do pravomoci rady kraje dle zákona o krajích. Druhou oblastí je působnost organizační, kde rada rozhoduje dle potřeby o zřízení a zrušení komise rady. Komise jsou upraveny v kapitole 5.3 „Orgány zastupitelstva a rady“. Rada vykonává zakladatelské a zřizovatelské funkce ve vztahu k právníkům osobám a organizačním složkám. Je také oprávněna jmenovat a odvolávat jejich ředitele a stanovit jejich platy a odměny. Rada je dále oprávněna k řízení obchodních společností, pokud je jediným společníkem. Další pravomoci se týkají vůči krajskému úřadu a hejtmanovi. V samostatné působnosti je rada oprávněna ukládat krajskému úřadu úkoly, kontrolovat jejich plnění a přezkoumávat opatření přijatá krajským úřadem. Dále je radě vyhrazeno stanovit počet zaměstnanců kraje zařazených do krajského úřadu, do zvláštních orgánů kraje a organizačních složek, jmenuje a odvolává vedoucí odborů krajského úřadu na návrh ředitele krajského

úřadu. Projednává a řeší návrhy, připomínky a podněty, které jsou předloženy zastupitelstvem nebo komisemi rad. Ve vztahu k hejtmanovi může rada kraje ukládat hejtmanovi v samostatné i přenesené působnosti úkoly. Rada také vyřizuje návrhy, připomínky a podněty obcí a právnických osob z obvodu kraje. Ohledně petic a stížností stanoví rada pravidla pro jejich přijímání a vyřizování.

Dle ustanovení § 79 odst. 3 Ústavy ČR má kraj právo vydávat nařízení kraje. Stejně je tomu tak u obce. Ohledně kraje je toto konkretizováno v ustanovení § 7 a § 59 odst. 1, písm. k) zákona o krajích. Rada je tedy zmocněna vydávat v přenesené působnosti nařízení kraje, které je závazné jen na jeho území. Například může nařízením vydat požární poplachový plán. Pravidla pro publikaci nařízení platí stejná jako u obecně závazných vyhlášek vydávaných zastupitelstvem kraje⁶⁰. Pokud nařízení odporuje zákonu, tak tuto problematiku řeší dozor nad vydáváním a obsahem nařízení krajů.⁶¹

5.3 Orgány zastupitelstva a rady

Zastupitelstvo a rada kraje si mohou zřídit jako své iniciativní a kontrolní orgány výbory a komise. Hlava pátá, nazvaná „Orgány zastupitelstva a rady“ upravuje problematiku výborů zastupitelstva a komisí rady.

Výbory se člení do dvou skupin, tedy výbory obligatorní neboli povinné a ostatní výbory. Výbory předkládají svá stanoviska a návrhy zastupitelstvu kraje, plní úkoly, které jim stanoví samo zastupitelstvo a jsou mu za své činnosti odpovědny. Výbory nemají žádnou vlastní působnost, to znamená, že nečiní úkony navenek kraje. Jedná se tedy o úkony, které jsou určeny jen zastupitelstvu kraje. Obligatorně se zřizuje výbor finanční, kontrolní a výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost. Počet členů je vždy lichý a minimálně musí mít pět členů. Tyto tři výbory mají stanoveny samostatné úkoly, které výbory plní bez ohledu na to, zda jim je zastupitelstvo stanoví nebo ne.

Finanční výbor je zaměřen na činnosti spojené s hospodařením a finančními prostředky kraje. Silné postavení má také při přípravě rozpočtu kraje. Ve vztahu k obcím kontroluje využití dotací jim poskytnutých. Zastupitelstvo může tento výbor pověřit i dalšími úkoly

⁶⁰ Více uvedeno v kapitole 5.1 „Zastupitelstvo“

⁶¹ Více uvedeno v kapitole 6.2 „Dozor nad výkonem samostatné a přenesené působnosti“

týkající se finanční oblasti. Kontrolní výbor kontroluje plnění usnesení zastupitelstva a rady, dále pak dodržování právních předpisů. Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost posuzuje změny v síti škol, navrhuje zkvalitnění péče pro školy i předškolní zařízení, zabývá se výsledky výchovně vzdělávací činnosti, vyjadřuje se k poskytování dotací v oblasti mládeže, tělovýchovy a sportu.

Dále je zřízen výbor pro národnostní menšiny, za podmínky, že na území kraje žije alespoň 5 % občanů, kteří se hlásí k jiné, než české národnosti. Národnostní menšiny musí mít zastoupení alespoň poloviny všech členů výboru. Zřízení ostatních výborů je fakultativní dle uvážení a potřeb kraje a jde o oblast samostatné působnosti kraje. Může se jednat například o výbor sociální, zdravotní, pro životní prostředí a zemědělství a další. Počet členů musí být také lichý a nejméně s třemi členy.

Výbory mají podle mého názoru dosti důležité činnosti v rámci kraje, proto si myslím, že by i tyto orgány měly disponovat určitými pravomocemi. To znamená, že v případě kontrolního a finančního výboru, by mohly přímo tyto výbory ukládat kontrolovaným subjektům opatření k nápravě. Zastupitelstvo má nad těmito výbory velký vliv, neboť může kdykoliv členy kontrolního výboru vyměnit.

Komise je upravena v § 80 zákona o krajích. V porovnání s výbory je ustanovení o komisích upraveno jen ve třech odstavcích. V prvním odstavci je uvedena stejná charakteristika těchto orgánů, jako u výborů. Jedná se tedy o iniciativní a poradní orgány, které zřizuje rada kraje. Ze své činnosti jsou komise odpovědný radě, které předkládají svá stanoviska a náměty. Odstavec druhý stanoví, že se komise usnází většinou hlasů svých členů. Rada se při zřízení komisí řídí individuálními potřebami kraje, jejich počet tedy není omezen. Počet členů komise stanoví rada, zde se nepožaduje, aby počet členů komise byl lichý. Komise nemůže vydávat rozhodnutí s externími účinky. Jednání komisí se řídí jednacím řádem, lze použít i jednacího řádu rady nebo zastupitelstva. Jednací řád schvaluje rada kraje nebo sama komise. Rada kraje může rozhodovat i v ostatních záležitostech patřící do samostatné působnosti, jen v případě že si je zastupitelstvo nevyhradilo.

5.4 Hejtman

Hejtman je monokratickým orgánem kraje, který podobně jako starosta zastupuje územní samosprávný celek navenek, tedy jedná přímo jménem kraje. Dále jedná směrem do vnitřní

struktury orgánů kraje, zde se jedná o úkony na základě usnesení rady a zastupitelstva. Hejtmána včetně jeho náměstků volí z řad svých členů zastupitelstvo. Hejtman je za výkon své funkce odpovědný zastupitelstvu, které ho může odvolat z funkce. Pravomoci a povinnosti hejtmána jsou upraveny v zákoně o krajích, dále pak plynou i z dalších právních předpisů, například ze zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu, ze zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.

Mezi činnosti patří zejména podepisování právních předpisů kraje společně s náměstkem hejtmána, dále jmenuje a odvolává ředitele krajského úřadu se souhlasem ministra vnitra, určuje jeho plat a ukládá mu úkoly. Má také možnost jmenovat bezpečnostní radu kraje, krizový štáb a povodňovou komisi⁶² a také zřizuje zvláštní orgány pro výkon přenesené působnosti. Hejtman je odpovědný ze své činnosti za včasné objednání přezkoumání hospodaření kraje a má také povinnost informovat občany kraje o dané činnosti, kterou kraj vykonává. Dále svolává a také řídí zasedání zastupitelstva a rady, včetně podepisování zápisu z jejich jednání. Má také pravomoc sistovat rozhodnutí rady, pokud je nesprávné. V rámci samostatné i přenesené působnosti může zastupitelstvo a rada svěřit hejtmanovi i další úkoly.

V samostatné působnosti má hejtman pravomoc rozhodovat o uzavírání nájemních smluv a smluv o výpůjčce, pokud mu tuto činnost svěří sama rada kraje. Dále mu také může svěřit rozhodování o nabytí a převodu movitých věcí na kraj včetně peněz. Zastupitelstvo může hejtmanovi svěřit výkon pravomoci rady kraje, v případě, že v průběhu funkčního období poklesne počet členů rady, tak že není usnášeníschopná. Hejtman plní úkoly v krizovém řízení, zejména zajišťuje připravenost kraje na řešení krizových situací, to znamená, že například zřizuje a řídí bezpečnostní radu kraje, krizový štáb, povodňovou komisi kraje atd.

Funkce náměstka hejtmána je též upravena v zákoně o krajích. Náměstek zastupuje hejtmána, pokud je nepřítomen nebo nemůže vykonávat svou funkci, například pokud je odvolán. Počet náměstků zákon nestanovuje, ze zákona však vyplývá, že každý kraj má povinnost alespoň jednoho náměstka ustanovit. Náměstka volí zastupitelstvo, může jich zvolit i více a svěřit jim některé úkoly.

⁶² Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

5.5 Zvláštní orgány

Povinností hejtmána je zřídít pro výkon přenesené působnosti kraje zvláštní orgány, a to v případech stanovených zákonem. Tyto orgány nejsou součástí organizační struktury krajského úřadu. Osoba, která stojí v čele těchto orgánů, musí prokázat zvláštní odbornou způsobilost v oblasti přenesené působnosti a to podle pravidel, které platí pro úředníky samosprávných celků⁶³. To se však nevztahuje na případ, kdy v čele zvláštního orgánu stojí hejtmán. Toto určují zvláštní zákony, jako je například zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, kde je hejtmán předsedou bezpečnostní rady kraje nebo může být na základě zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, předsedou povodňové komise⁶⁴.

Mezi zvláštní orgány kraje patří:

- 1) bezpečnostní rada kraje – působí jako poradní orgán pro přípravu na krizové situace,
- 2) krizový štáb kraje – působí jako pracovní orgán pro řešení krizových situací,
- 3) povodňová komise – působí jako povodňový orgán kraje k zajištění řízení ochrany před povodněmi.

5.6 Krajský úřad

Krajský úřad zabezpečuje výkon veřejné správy na území kraje, je výkonným a správním orgánem. V samostatné působnosti plní úkoly, které jsou mu uloženy zastupitelstvem a radou a napomáhá činnosti výborů a komisí. Přenesenou působnost vykonává krajský úřad na základě ustanovení zákona o krajích. V tomto případě platí, že pokud není stanoveno zákonem, že určité věci jsou svěřeny zastupitelstvu a radě či zvláštnímu orgánu, vykonává ji krajský úřad. Krajský úřad působí jako druhoinstanční správní úřad, který přezkoumává rozhodnutí vydaná orgány obce ve správním řízení⁶⁵. Jedná se například o přezkoumávání ve věcech přestupků a jiných správních deliktů. Dále dle zákona ukládá sankce, poskytuje obcím odbornou a metodickou pomoc⁶⁶, zabezpečuje koordinaci informačního systému, pro romské záležitosti zřizuje koordinátora a dále pak vykonává působnosti svěřené zákonem. Krajský

⁶³ Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků

⁶⁴ Toto téma již zmíněno v rámci kapitoly 5.4 „Hejtmán“ – činnosti hejtmána

⁶⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

⁶⁶ Viz. kapitola 4.3 „Vztah obcí a krajů“

úřad zastává v přenesené působnosti ve vztahu k obcím důležité funkce. Jedná se zde o kontrolu výkonu přenesené působnosti svěřené orgánům obcí a o dozor nad vydáváním a obsahem nařízení obcí, usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů obcí v přenesené působnosti.

V čele krajského úřadu stojí ředitel, který je zaměstnancem kraje, nesmí vykonávat funkce v politických stranách a hnutích. Jeho funkce je dále neslučitelná s funkcí poslance a senátora Parlamentu České republiky a s funkcí člena zastupitelstva samosprávného celku. Ředitele v jeho nepřítomnosti zastupuje jeho zástupce. Také se účastní zasedání zastupitelstva a schůzí rady kraje. Krajský úřad se člení na odbory a oddělení, v jejichž čele stojí vedoucí. Na návrh ředitele jmenuje a odvolává vedoucí odborů rada kraje. Dále je krajský úřad tvořen zaměstnanci kraje, kteří jsou podřízeni řediteli krajského úřadu. Jejich pracovněprávní vztahy se řídí zákoníkem práce a zákonem o úřednících územních samosprávných celků. Zaměstnanci neboli úředníci vykonávají správní činnost, pro kterou zvláštní předpisy vyžadují zkoušku zvláštní odborné způsobilosti.

Ředitel krajského úřadu odpovídá za plnění svých úkolů svěřených krajskému úřadu v samostatné a přenesené působnosti hejtmanovi. Mezi nejdůležitější činnosti, které ředitel krajského úřadu vykonává, patří například zajišťování úkolů v přenesené působnosti kraje dle zvláštních zákonů, plní úkoly stanovené v samostatné působnosti, které mu určuje zastupitelstvo a rada, včetně úkolů uložené hejtmanem. Vůči zaměstnancům krajského úřadu je ředitel jejich nadřízeným, který kontroluje jejich činnost, plní také funkci statutárního orgánu zaměstnavatele a dále zaměstnancům určuje platy dle zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových organizacích. Dále má pravomoc podat Ústavnímu soudu návrh na zrušení nařízení obce za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem, tj. zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích. Pro potřeby krajského úřadu vydává organizační, pracovní, spisový a skartační řád a je oprávněn předkládat radě návrhy na vydání nařízení kraje.

Jak už bylo výše uvedeno, krajský úřad plní úkoly jak v oblasti státní správy, tak i v oblasti samosprávy. V oblasti samosprávy plní vlastní úkoly kraje. Krajský úřad je v případě samosprávy podřízen samosprávného celku, v případě státní správy řediteli krajskému úřadu. V případě, že věc zasahuje do obou oblastí, další postup by měl určit společný nadřízený, tedy hejtman.

Nyní bych uvedla ještě další příklady agend v samostatné a přenesené působnosti krajského úřadu⁶⁷.

Příklady činností v samostatné působnosti:

- a) příprava materiálů pro jednání rady a zastupitelstva kraje,
- b) vydávání věstníku kraje,
- c) poskytování informací,
- d) vyjadřování k návrhům státních orgánů, které se dotýkají působnosti kraje,
- e) správa majetku,
- f) spolupráce s médii atd.

Příklady činností v přenesené působnosti:

- a) organizování integrovaného záchranného systému na území kraje,
- b) evidence obyvatel, matriky, vidimace a legalizace,
- c) vydávání občanských průkazů a cestovních dokladů,
- d) vyřizování žádostí týkající se státního občanství (udělení, osvědčení),
- e) registrace zájmových sdružení právnických osob a dobrovolných svazků obcí,
- f) výkon státní správy na úseku pohřebnictví, ochrany přírody, odpadů, veřejných sbírek,
- g) státní správa lesů, myslivosti, rybářství, vodního hospodářství,
- h) státní správa na úseku zemědělství, územního plánování, památkové péče, školství a sociálních věcí (dávky státní sociální podpory, sociálně-právní ochrany dětí atd.),
- i) rozhodování o návrzích na přezkoumání lékařských posudků o zdravotní způsobilosti či posudků ve věcech pracovní neschopnosti a další neméně významné agendy.

6. Kontrola a dozor nad činností kraje

Aby byla zachována právní jistota, musí veřejná správa svoji činnost vykonávat v souladu se zákony. Kontrola a dozor plní především funkci poznávací, zjišťovací, hodnotící a nápravnou. Co se týká dozoru, tak zde jde o následný dozor, neboť právní akty jsou již v platnosti. Zákon o krajích upravuje pravidla kontroly a dozoru nad jejich činností. Dozor je upraven v zákoně o krajích v hlavě VI., která se člení na tři díly. První díl se zabývá dozorem

⁶⁷ Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Krajsk%C3%BD_%C3%BA%C5%99ad

nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek krajů a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů krajů v samostatné působnosti. Druhý díl se věnuje dozoru nad vydáváním a obsahem nařízení krajů a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů krajů v přenesené působnosti a nakonec třetím dílem jsou společná ustanovení k dozoru. Hlava VII. upravuje kontrolu výkonu samostatné a přenesené působnosti v rámci. Tato právní úprava v zásadě odpovídá právní úpravě kontroly v rámci obcí (dle zákona o obcích).

6.1 Kontrola výkonu samostatné a přenesené působnosti

Kontrola výkonu samostatné a přenesené působnosti, postup i práva a povinnosti kontrolujícího jsou podrobně upraveny v zákoně o krajích, hlava VII. Tato úprava se ve značné míře shoduje s úpravou v zákoně o obcích. Pod pojmem kontroly se rozumí vyhledávací činnost orgánů veřejné správy, jejímž účelem je zjistit, zda orgány územních samosprávných celků dodržují při výkonu samostatné působnosti zákony a jiné právní předpisy. Pokud jde o výkon přenesené působnosti, zde se kontroluje, zda jsou dodržovány zákony, jiné právní předpisy a v jejich mezích také usnesení vlády, směrnice ústředních správních úřadů a také opatření příslušných orgánů veřejné správy přijatá při kontrole výkonu přenesené působnosti. „Kontrolu výkonu samostatné a přenesené působnosti svěřené orgánům krajů provádějí pověřeni zaměstnanci státu zařazení do ministerstva, věcně příslušného ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu.“⁶⁸ Kontrolu nad výkonem samostatné působnosti jak obce, tak i kraje vykonává Ministerstvo vnitra.

Kontrolující mají při kontrole výkonu samostatné působnosti určitá oprávnění a povinnosti. K oprávněním patří:

- a) předložení podkladů a poskytnutí informací od orgánů kraje, které jsou potřeba ke kontrole, v určitých případech i zajištění podkladů,
- b) vstup do objektů a jiných prostor,
- c) používat technické a materiální vybavení kraje.

K povinnostem kontrolujícího patří zejména oznámení hejtmanovi zahájení a ukončení kontroly, dále seznámení s obsahem protokolu o kontrole, předání stejnopisu protokolu a poučení hejtmana o možnosti podat proti protokolu námitky.

⁶⁸ Citace: zákon o krajích, § 86 odst. 3

Kraj při kontrole poskytne kontrolujícímu veškerou součinnost. Kontrolní orgán může v případě, že kraj neposkytl součinnost, uložit fyzické osobě, která toto zavinila, pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč. Kontrolující zjišťuje skutečný stav kontrolovaných činností a jejich porovnání s příslušnými právními předpisy. To vše musí prokázat příslušnými podklady. O průběhu kontroly se pořizuje písemný protokol, který obsahuje všechna kontrolní zjištění a uvedení zjištěného nezákonného postupu. „Proti protokolu o kontrole může hejtman nebo jím pověřený zástupce podat do 15 dnů ode dne jeho převzetí námítky. O námitkách proti protokolu o kontrole rozhodne kontrolující.“⁶⁹ Pokud jim nevyhoví, může se hejtman, případně pověřený zástupce, odvolat k vedoucímu kontrolujícího. Proti rozhodnutí vedoucího se nelze odvolat.

Kontrolu nad výkonem přenesené působnosti kraje vykonává věcně příslušné ministerstvo nebo jiný ústřední správní úřad. Práva a povinnosti kontrolujícího jsou zde podobná jako u kontroly výkonu samostatné působnosti. Kontrolující může navíc v protokolu o kontrole uložit orgánu kraje splnění úkolu stanoveným zákonem nebo provést nápravu nezákonného postupu nebo jiných nedostatků zjištěných při kontrole. Ve vztahu ke kontrolujícímu zde namísto hejtmana, případně pověřeného zástupce, stojí ředitel krajského úřadu.

„Zvláštním případem kontroly je přezkoumávání hospodaření obcí a krajů za uplynulý rok, které provádí ve vztahu k obcím krajský úřad v přenesené působnosti, ve vztahu ke krajům Ministerstvo financí. Postup je upraven v zákoně č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí. Obec může na místo přezkoumání svého hospodaření krajským úřadem zadat přezkoumání auditorem nebo auditorské společnosti (§ 42 zákona o obcích).“⁷⁰

6.2 Dozor nad výkonem samostatné a přenesené působnosti

Jak už bylo v úvodu této kapitoly napsáno, dozor je vykonáván následně a jeho cílem není prevence. Dozor je považován za jednu ze záruk zákonnosti ve veřejné správě. „Dozor upravený v zákonech o územních samosprávných celcích je zaměřen na nápravu vad vzniklých při vydávání a v obsahu právních předpisů obcí a krajů, jakož i unesení, rozhodnutí

⁶⁹ Citace: zákon o krajích, § 86 odst. 6, věta první a druhá

⁷⁰ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 175

a jiných opatření vydaných jejich orgány. Ustanovení o dozoru se nevztahují na rozhodnutí a jiné úkony orgánů obcí a krajů vydané podle správního řádu nebo podle daňového řádu, které se přezkoumávají podle těchto zákonů (tyto zákony upravují vlastní dozorní oprávnění).⁷¹ Smyslem dozoru je tedy posouzení zákonnosti správních aktů a následná náprava nedostatků, která je zajišťována použitím nápravných nebo sankčních prostředků. Obecnou úpravu dozoru najdeme v Ústavě ČR a v Evropské chartě místní samosprávy.

Dozor nad výkonem samostatné působnosti kraje je svěřen ministerstvu. Pokud kraj vydá obecně závaznou vyhlášku, která odporuje zákonu, kraj je vyzván, aby zjednal nápravu. Pokud kraj nápravu nezjedná, účinnost obecně závazné vyhlášky se pozastaví, neboli sistuje. Ministerstvo pozastavení účinnosti vyhlášky zruší, pokud v zákonné lhůtě kraj zjedná nápravu. Ministerstvo neučiní výzvu k nápravě, pokud je obecně závazná vyhláška kraje v rozporu s lidskými právy a základními svobodami, v tomto případě její účinnost ihned pozastaví. Proti sistaci může kraj podat rozklad, který nemá odkladný účinek. V případě, že zastupitelstvo kraje nezjedná nápravu ve stanovené lhůtě nebo nepodá-li proti rozhodnutí o sistaci rozklad, pak podá ministerstvo Ústavnímu soudu návrh na zrušení obecně závazné vyhlášky kraje. Ústavní soud návrh odmítne, zamítne nebo řízení zastaví. Pokud zastupitelstvo kraje zjedná nápravu ještě před rozhodnutím Ústavního soudu, tak ministerstvo své rozhodnutí o sistaci zruší. Kraj musí neprodleně o této situaci informovat jak Ústavní soud, tak i ministerstvo. Ministerstvo dohlíží kromě dozoru nad obecně závaznými vyhláškami také na usnesení, rozhodnutí nebo jiná opatření kraje vydaná v samostatné působnosti, a zda jsou v souladu se zákonem nebo jiným právním předpisem. V těchto případech je postup dozoru značně totožný s předchozím dozorem. Rozdíl je v tom, že pokud příslušný orgán kraje nezjedná nápravu a nepodá rozklad proti rozhodnutí o sistaci, podá ministerstvo v tomto případě návrh na jejich zrušení příslušnému soudu.

Dozor nad výkonem přenesené působnosti je zde svěřen věcně příslušnému ministerstvu nebo jinému ústřednímu správnímu úřadu, jinak je právní úprava stejná jako u dozoru nad výkonem samostatné působnosti a v zásadě odpovídá úpravě dozoru nad výkonem přenesené působnosti obce.

Právní úprava kontroly i dozoru je v zákoně o krajích, ale i v zákoně o obcích srozumitelná, přehledná a ucelená.

⁷¹ Citace: Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, 2009, nakladatelství C.H.Beck, str. 175

7. Závěr

Tato diplomová práce se zabývá krajským zřízením v České republice po stránce jeho postavení a působnosti. Cílem této práce bylo poskytnout čtenářům přehled a informace o činnosti krajů v naší zemi a podat ucelený základ pro lepší orientaci v dané problematice. Pozornost jsem věnovala nejen postavení a působnosti krajů, ale také základnímu vymezení důležitých pojmů, souvisejících s krajským zřízením. Tímto bych chtěla shrnout získané poznatky a zhodnotit cíle.

První úvodní část mé práce je zaměřena na teoretické pojmy, kde jsem se snažila srozumitelně vystihnout ty nejdůležitější. Při charakterizování těchto pojmů jsem čerpala, jak z literatury od různých autorů, tak z internetových zdrojů. V první řadě jsem definovala, čím se zabývá správní právo, které je podstatnou součástí při výkonu a organizaci veřejné správy. Dále jsem se věnovala charakteristice ústředního pojmu správního práva, tedy veřejné správě. Veřejná správa je definována různými způsoby, v různých publikacích. Dle mého názoru je srozumitelným vystihujícím vymezením tohoto pojmu, že veřejná správa je správa veřejných záležitostí, která se skládá ze dvou složek, státní správy a samosprávy. Tyto složky jsou odděleny, ale spolupracují spolu navzájem. Státní správa je odvozena od postavení a podstaty státu. Samosprávu lze chápat jako správu vlastních záležitostí, kterou vykonávají veřejnoprávní korporace. Součástí teoretické části je zmínka o reformách veřejné správy, kde jedním z nejvýznamnějších kroků bylo vytvoření vyšších územních samosprávných celků do systému veřejné správy, včetně prohloubení decentralizace a dekoncentrace, a s tím spojený výkon přenesené a samostatné působnosti. Myslím si, že tento krok přinesl do života naší společnosti hodně pozitivního. Dále jsem se věnovala obecně územní samosprávě, kde kraj i obec charakterizují z pohledu ústavního a zákonného rámce. V souhrnu lze kraj popsat jako právnickou osobu, která má svůj základ ve svém území, ve společenství občanů a v právní subjektivitě. I když je tato práce zaměřena na vyšší územně samosprávné celky, bylo zapotřebí se věnovat této problematice uceleně, a proto jsem začlenila do diplomové práce kapitulu o obcích, včetně jejich orgánů a dělení obcí v rámci přenesené působnosti. Vztahy krajů a obcí se prolínají v mnoha oblastech, i mezi jejich orgány.

V další části teoretického úvodu se zmiňuji o současném územním členění České republiky a jeho právní úpravě. Součástí je charakteristika jednotlivých krajů v České republice po stránce administrativního členění. Na reformu veřejné správy jsem navázala v další části diplomové práce, která se týká konkrétně historického vývoje krajské správy, kde

jsem shrnula podstatné změny od roku 1948 až do účinnosti zákona o krajích, který zřídil 14 vyšších územně samosprávných celků. Do této doby jsem se zabývala teoretickými základy územní samosprávy, včetně její historie, z důvodu správného pochopení tohoto tématu v dalších částech diplomové práce.

Následující kapitoly se již věnují podstatě tohoto tématu, tedy konkrétně krajským zřízením po stránce působnosti a postavení. Ve své práci jsem využila nejen již zmíněné literatury, ale také řadu právních předpisů týkajících se územní samosprávy. Právní úpravu jsem vymezila v samostatné kapitole, kde jsem pro přehlednost uvedla výčet právních předpisů. Za významný právní předpis považuji zákon č. 129/2000 Sb., o krajích spolu s Ústavou ČR a Listinou základních práv a svobod. Pro srozumitelnost a pochopení jsem vysvětlila základní pojmy, jako je pravomoc a působnost. Dále se pak těmito pojmy podrobněji zabývám obecně v rámci krajů, ale také v rámci jednotlivých orgánů kraje. Samostatná působnost krajů je chápána jako výkon samosprávy, tedy těch záležitostí, které jsou pro kraj vlastní. Jedná se o záležitosti, které spadají do života obyvatel na území kraje. Zákon o krajích však taxativní výčet těchto činností nestanovuje, je zde uveden jen demonstrativní výčet, neboť zájmy občanů procházejí neustálými změnami. Pokud by existoval taxativní výčet těchto oblastí, docházelo by k neustálé úpravě právního předpisu. Mnoho činností je roztrženo do různých zákonů. Bylo by vhodné výkon samostatné působnosti ucelit do jednoho právního předpisu, ale prakticky to dle mého názoru není možné, neboť tato problematika je dosti obsáhlá a všechny oblasti činností by nebylo možné vtěsnat do jediného právního předpisu. Další částí je výkon přenesené působnosti představující výkon státní správy. Státní správu krajů vykonává především krajský úřad, podílejí se však na ni i ostatní orgány kraje, které jsou charakterizovány v jednotlivých kapitolách. Pro výkon přenesené působnosti je také důležité, aby byly vytvořeny podmínky, materiální i odborné předpoklady. Pro přehlednost a srozumitelnost jsem vždy uvedla výčet činností, které kraj vykonává v rámci obou působností. Bylo by však vhodné, alespoň kvalitněji upřesnit vymezení samostatné a přenesené působnosti kraje, aby běžný občan byl schopen určit přesnější hranice mezi výkonem samostatné a přenesené působnosti. Pro laika, který ví, že kraj je vymezen určitým územím a kde se nachází krajský úřad, je poměrně složitější pochopit co je výkon samostatné a přenesené působnosti, případně co do toho patří.

Kraj a obec spolu vzájemně spolupracují při výkonu veřejné správy a mají navzájem určité vztahy, které jsem popsala v samostatné kapitole. I zde vztahy rozdělují na oblast týkající se přenesené a samostatné působnosti.

Součástí této práce je dále správní dozor, který je zárukou zákonnosti ve veřejné správě. Zde se zabývám zvláště dozorem nad samostatnou a přenesenou působností kraje a zvláště kontrolou nad samostatnou a přenesenou působností kraje. Jak jsem již zmínila, jde o tu část, která je v právním předpise popsána srozumitelně a výstižně.

Vyšší územně samosprávné celky jsou širokým a zajímavým tématem v rámci veřejné správy. Věřím, že tato diplomová práce dosáhla svého cíle a poskytne čtenářům ucelený, srozumitelný a výstižný přehled o postavení a působnosti krajů v České republice.

8. Résumé

As a topic of my thesis I choose “The Position and Competence of Regional Authorities in the Czech Republic”. The structure of this thesis is accustomed in the way to give readers review of the given topic so that they can understand the position and role of regional authorities in the Czech Republic. The primary aim of this thesis is the characteristics of regional institutions within their position and competences. Some attention is devoted to the basic specification of key concepts related to the regional system. While writing I used different authors’ professional literature, moreover the Internet sources and first of all the legal regulations.

The introductory part of my thesis contains the theoretical concepts; it deals mainly with administrative law, the administration, its division and organization. The administration is considered to be the ground element of the democratic system of government and it is divided into the administration and self-government. Both municipalities and regional authorities, that implies territorial self-government units, are statutory corporations carrying out both self-government and administration. Furthermore, I concentrated on the historical part, where I briefly described reforms of the administration, and then historical development of regional authority. Further chapters are focused on the territorial self-government in the Czech Republic, where, besides the description of regions, I also describe municipalities in general, namely from the constitutional view and that of the legal framework. In the theoretical part, in addition, I am concentrated on the contemporary state subdivision in the Czech Republic and its legislation, including brief characteristic of constituent regions. Following chapters are already the ground of this thesis. They deal with the regional establishment from the point of view of the position and competences, and also with its legislation. The competence of regional authorities is divided into independent and devolved powers. The independent power represents performance of the self-government concerning the matters and issues arising from the given region’s residents’ life. The devolved power means the performance of the administration, where this is done mainly by the regional authority. I explain these powers in details and I enumerate the activities of regional authorities. Regional bodies, their general description and characteristic of their competences are part of a separate chapter. Furthermore, I also focused on mutual relation and cooperation of regional authorities and municipalities.

The public do not mostly attend regional authorities, they prefer going to the lower level, thus municipal authorities, and therefore their knowledge of regional bodies is rather narrowed. I believe that just my thesis has reached its aim and will provide the readers with an understandable and faithful overview of the position and competence of regional authorities in the Czech Republic.

9. Seznam použité literatury

Literatura

- [1] Dušan Hendrych a kolektiv, Správní právo, Obecná část, C.H.Beck, 2009, Praha
- [2] Karel Schelle a kolektiv, Základy veřejného práva, Doplněk, 1993, Brno
- [3] Eva Horzinková, Vladimír Novotný, Základy organizace veřejné správy v ČR, Aleš Čeněk s.r.o., 2008
- [4] Karel Schelle a kolektiv, Dějiny české veřejné správy, Aleš Čeněk s.r.o., 2009
- [5] Rudolf Cogan, Krajské zřízení, ASPI, 2004, Praha
- [6] Zdeněk Koudelka, Samospráva, Linde, 2007, Praha
- [7] Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, Lidové noviny, 2. vydání, 2007, Praha
- [8] Průcha, P., Správní právo, obecná část, vydala Brno-Masarykova univerzita, 2003
- [9] Karel Schelle a kolektiv, Vývoj české veřejné správy, Aleš Čeněk s.r.o., 2009, Praha
- [10] Zdeněk Koudelka, Obce a kraje, Linde a.s., 2007, Praha
- [11] Richard Pomahač, Průvodce veřejnou správou, Praha ISV, 1999
- [12] Jiří Grospič a Lenka Vostrá, Reforma veřejné správy v teorii a praxe, Aleš Čeněk s.r.o., 2004, Plzeň
- [13] Richard Pomahač, Veřejná správa, C.H.Beck, 2002, Praha
- [14] Milan Kindl, Květoslav Kramář, Jiří Rajchl, Daniel Telecký, Základy správního práva, Aleš Čeněk s.r.o., 2006, Plzeň

Právní předpisy

- [1] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- [2] Listina základních práv a svobod, usnesení č. 2/1993 Sb.
- [3] Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění
- [4] Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění
- [5] Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, v platném znění
- [6] Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, v platném znění
- [7] Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

- [8] Vyhláška č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy
- [9] Sdělení č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy
- [10] Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků, v platném znění

Internetové zdroje

- [1] [http:// www.mpsv.cz](http://www.mpsv.cz)
- [2] http://cs.wikipedia.org/wiki/Kraje_v_%C4%8Cesku
- [3] <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Informace-o-fondech-EU/Regiony-regionalni-politiky-EU>
- [4] <http://www.hajduch.net/cesko>
- [5] <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-charta-mistni-samospravy-13600.html>
- [6] <http://justice.cz>
- [7] <http://statnisprava.cz>
- [8] <http://portal.gov.cz>
- [9] <http://www.nuov.cz/informace-o-uzemne-spravnim-cleneni-ceske-republiky>
- [10] http://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C5%99ejn%C3%A1_spr%C3%A1va
- [11] <http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-30>
- [11] <http://svs.institutpraha.cz/index.php?page=slovník&id=1807>

10. Seznam příloh

1. Příloha č. 1 – „Vybraná ustanovení z Ústavy ČR týkající se územní samosprávy“⁷²
2. Příloha č. 2 – „Vybraná ustanovení z Listiny základních práv a svobod týkající se územní samosprávy“⁷³
3. Příloha č. 3 – „Statutární města v České republice“
4. Příloha č. 4 – „Okresy v samosprávných krajích“⁷⁴
5. Příloha č. 5 – „Přehled vyšších územních samosprávných celků a jejich okresů“
6. Příloha č. 6 – „Okresy v krajích“⁷⁵

⁷² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁷³ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, jako součásti ústavního pořádku ČR

⁷⁴ Dle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

⁷⁵ Dle ústavního zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu

Příloha č. 1

Vybraná ustanovení z Ústavy ČR týkající se územní samosprávy

Čl. 8

Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.

Čl. 13

Hlavním městem České republiky je Praha.

Čl. 79

Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Čl. 87

Odst. 1

Ústavní soud rozhoduje

- c) o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
- k) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

Odst. 3

Zákon může stanovit, že na místo Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud

- b) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

Čl. 99

Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Pokračování přílohy č. 1

Čl. 100

Odst. 1

Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Zákon stanoví, kdy jsou správními obvody.

Odst. 2

Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.

Odst. 3

Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.

Čl. 101

Odst. 1

Obec samostatně spravována zastupitelstvem.

Odst. 2

Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem.

Odst. 3

Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.

Odst. 4

Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona a jen způsobem stanoveným zákonem.

Čl. 102

Odst. 1

Členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.

Odst. 2

Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zákon stanoví, za jakých podmínek se vyhlásí nové volby zastupitelstva před uplynutím jeho funkčního období.

Pokračování přílohy č. 1

Čl. 104

Odst. 1

Působnost zastupitelstev může být stanovena jen zákonem.

Odst. 2

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku.

Odst. 3

Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

Čl. 105

Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.

Čl. 113

Tato Ústava nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993.

Příloha č. 2

Vybraná ustanovení z Listiny základních práv a svobod týkající se územní samosprávy

Čl. 17

Odst. 5

Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Čl. 18

Odst. 1

Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.

Čl. 21

Odst. 1

Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

Odst. 2

Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

Odst. 3

Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.

Odst. 4

Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

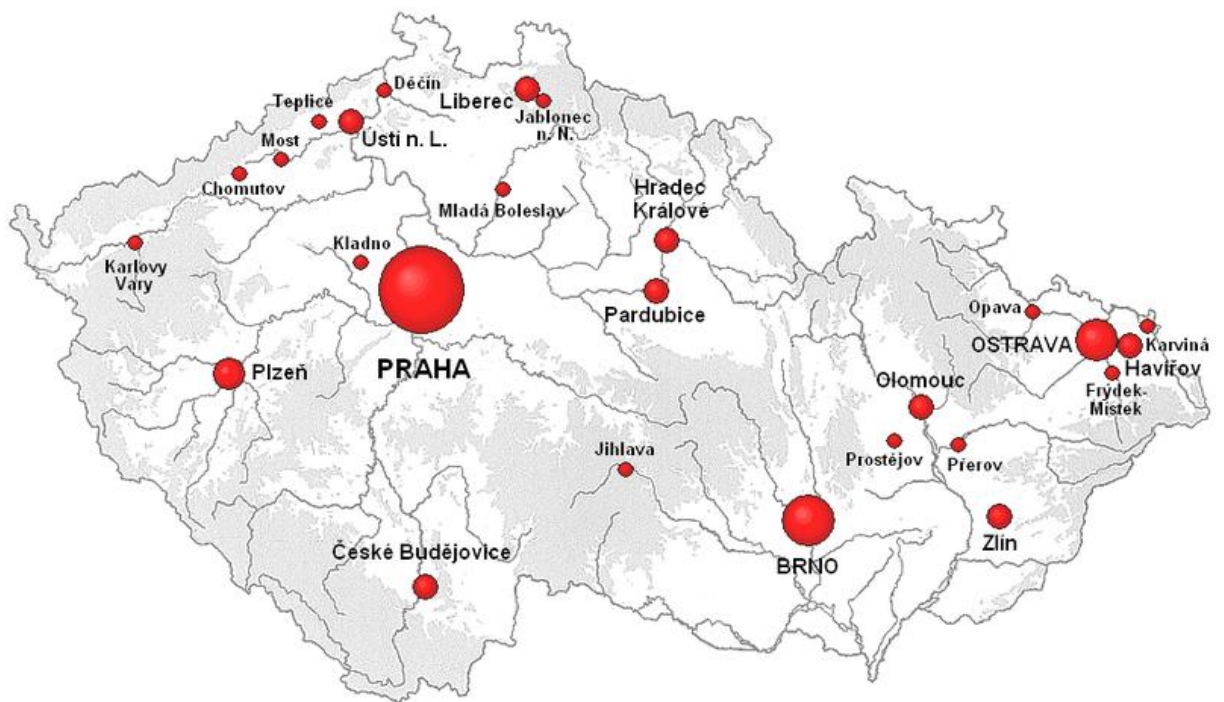
Čl. 44

Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnanců státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud

Pokračování přílohy č. 2

souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávku.

Statutární města v České republice

Příloha č. 4

Okresy v samosprávných krajích

(dle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Okresy_v_%C4%8Cesku

Příloha č. 5

Přehled vyšších územních samosprávných celků a jejich okresů

Územní samosprávný celek	sídlo	Vymezené území – okresy
Hlavní město Praha – má postavení hlavního města ČR, kraje, obce a městských částí, upravuje zákon o hlavním městě Praze		Hlavní město Praha
Středočeský kraj	Praha	Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram, Rakovník
Jihočeský kraj	České Budějovice	České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor
Plzeňský kraj	Plzeň	Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany, Tachov
Karlovarský kraj	Karlovy Vary	Cheb, Karlovy Vary, Sokolov
Ústecký kraj	Ústí nad Labem	Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, Ústí nad Labem
Liberecký kraj	Liberec	Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily
Královéhradecký kraj	Hradec Králové	Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov
Pardubický kraj	Pardubice	Chrudim, Pardubice, Svitavy, Ústí nad Orlicí
Kraj Vysočina	Jihlava	Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou
Jihomoravský kraj	Brno	Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov, Znojmo
Olomoucký kraj	Olomouc	Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk
Moravskoslezský kraj	Ostrava	Bruntál, Frýdek Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava-město
Zlínský kraj	Zlín	Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín

Zdroj: Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

Příloha č. 6

Okresy v krajích

(dle ústavního zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Okresy_v_%C4%8Cesku